

UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA
Oddelek za pedagogiko

Diplomska naloga

MNENJA STROKOVNIH DELAVCEV V
VRTCU IN ŠOLI O VZGOJI
ODGOVORNEGA ODNOSA DO ŽIVALI

Olga Graj

Maribor, 2016

UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA
Oddelek za pedagogiko

Diplomska naloga
**MNENJA STROKOVNIH DELAVCEV V VRTCU IN ŠOLI O
VZGOJI ODGOVORNEGA ODNOSA DO ŽIVALI**

Graduation thesis
**OPINIONS OF KINDERGARTEN AND SCHOOL
PROFESSIONAL WORKERS ABOUT EDUCATION OF
RESPONSIBLE ATTITUDE TOWARDS ANIMALS**

Mentorica:

red. prof. dr.

Jurka Lepičnik-Vodopivec

Kandidatka:

Olga Graj

Somentorica:

red. prof. dr.

Branka Čagran

Maribor, 2016

Lektor:

Borut Šantak, prof. slovenščine

Prevajalka:

Sandra Vida, prof. angleščine in nemščine

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici red. prof. dr. Jurki Lepičnik-Vodopivec in somentorici red. prof. dr. Branki Čagran, za vso pomoč, strokovne nasvete in potrpežljivost pri pregledovanju diplomske naloge.

Zahvaljujem se mami in sestri za vso podporo in vzpodbudo pri zaključevanju diplomske naloge.

POVZETEK

V diplomskem delu smo raziskali mnenja strokovnih delavcev v vrtcu in šoli o vzgoji odgovornega odnosa do živali. V teoretičnem delu je podan pregled raziskav pozitivnega vpliva živali na človeka, vplivu živali na razvoj otrok in vpliv izkušenj z ljubljenci v otroštvu na odnos do živali v odraslosti. Predstavljeni so pomen, namen in cilji vzgoje odgovornega odnosa do živali ter možnosti, metode in načini vključevanja vzgoje odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces. V empiričnem delu smo s pomočjo anketnih vprašalnikov preučili izkušnje strokovnih delavcev z ljubljenci ter njihova stališča do živali in do vpliva živali na otroka. Raziskali smo ali in kako strokovni delavci v vzgojno-izobraževalno delo vključujejo vzgojo odgovornega odnosa do živali ter ugotavljali ali so seznanjeni z aktivnostmi s pomočjo živali, ki jih izvajajo nekatera društva v Sloveniji. Pri tem so nas zanimale razlike glede na izkušnje strokovnih delavcev z živalmi, glede na delovno dobo in delovno mesto strokovnih delavcev. Ugotovitve, do katerih smo prišli med izdelavo diplomskega dela, so prikazane v poglavju Rezultati in interpretacija.

Ključne besede: odnos do živali, hišni ljubljenci, strokovni delavci, otrok, vzgoja

ABSTRACT

In this thesis, we studied the opinions of the professional staff in kindergartens and schools about the teaching of a responsible attitude towards animals. The theoretical part provides an overview of research of the positive impact of animals on humans, the impact of animals on children's development and influence of experience with pets in childhood on attitudes towards animals in adulthood. It presents the aim and objectives of teaching responsible attitude towards animals and options, methods and ways of involving teaching of responsible attitude towards the animals in the educational process. The empirical part presents results of a questionnaire that analyzed the experiences of teachers with pets and their attitudes towards animals and their effects on children. We investigated whether and how practitioners in educational work include raising a responsible attitude towards animals in their work and determined whether they are familiar with the activities using animals, carried out by some associations in Slovenia. In doing so, we were interested in differences in the experience of professionals in animals, depending on seniority and profession. The conclusions are presented in the last chapter of the thesis.

Keywords: attitude toward animals, pets, professional staff, children, education

KAZALO

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL	2
2.1	Vpliv živali na človeka	2
2.1.1	Vpliv živali na fizično in psihično zdravje človeka.....	4
2.2	Vloga živali v življenju otrok	6
2.2.1	Ali lahko živali koristijo razvoju otrok?.....	8
2.2.2	Vpliv živali na socialno-emocionalni in kognitivni razvoj otroka.....	12
2.3	Vpliv izkušenj s hišnimi ljubljenci v otroštvu na odnos do živali v odraslosti.....	15
2.3.1	Pomen pozitivne zgodnje izkušnje z živalmi.....	16
2.3.2	Živali in razvoj empatije.....	17
2.4	Zakaj vzgojo o odgovornem odnosu do živali vključiti v vzgojno-izobraževalni proces?	18
2.4.1	Vzgoja humanega odnosa do živali v preteklosti na slovenskem.....	19
2.4.2	Namen in cilji vzgoje odgovornega odnosa do živali	20
2.5	Sodelovanje vrtcev in šol z društvi pri vzgoji odgovornega odnosa do živali	20
2.5.1	Društva za aktivnosti in terapijo s pomočjo živali.....	21
2.5.2	Društva za zaščito živali	23
2.5.3	Predstavitve programov in dejavnosti za vzgojo odgovornega odnosa do živali	24
2.6	Možnosti vključevanja vzgoje odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces	25
2.6.1	Področja in predmeti v kurikulumu vrtcev in šol, v katera je možno vključiti vzgojo odgovornega odnosa do živali	25
2.6.2	Metode in načini, primerni za vzgojo odgovornega odnosa do živali	27
3	EMPIRIČNI DEL	32
3.1	Namen	32
3.2	Razčlenitev, podrobna opredelitev in omejitev raziskovalnega problema.....	32
3.2.1	Raziskovalna vprašanja	32
3.2.2	Raziskovalne hipoteze	36
3.2.3	Spremenljivke.....	36

3.3 Metodologija.....	38
3.3.1 Raziskovalna metoda.....	38
3.3.2 Raziskovalni vzorec	38
3.3.3 Postopki zbiranja podatkov	39
3.3.3.1 Organizacija zbiranja podatkov	39
3.3.3.2 Vsebinsko-metodološke značilnosti instrumentov.....	40
3.3.3.3 Merske karakteristike.....	40
3.3.4 Postopki obdelave podatkov.....	41
3.4 Rezultati in interpretacija	41
3.4.1 Analiza izkušenj strokovnih delavcev s hišno živaljo oz. ljubljencem.....	42
3.4.2 Analiza stališč strokovnih delavcev do živali in mnenj do vpliva hišne živali/ljubljenčka na otroka	45
3.4.3 Analiza vključevanja vzgoje in izobraževanja odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces	53
4 SKLEP.....	65
VIRI IN LITERATURA	71
PRILOGE.....	76

KAZALO SLIK

Slika 1: Etična dilema: stopnja sočutja	30
Slika 2: Etična dilema: kje boš potegnil črto	31

KAZALO PREGLEDNIC

Tabela 1: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na delovno mesto ..	39
Tabela 2: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na delovno dobo....	39
Tabela 3: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu.....	42
Tabela 4: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na vrsto živali, ki so jo imeli v otroštvu	42
Tabela 5: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na odnos do hišne živali/ljubljenčka v otroštvu.....	43
Tabela 6: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali imajo trenutno hišno žival/ljubljenčka	44
Tabela 7: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev po stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka	46
Tabela 8: Izid Mann-Whitneyevega U-preizkusa razlik v stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka, glede na delovno mesto anketirancev.....	48
Tabela 9: Izid Kruskal-Wallis preizkusa razlik v stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka, glede na delovno dobo anketirancev	50
Tabela 10: Izid Mann-Whitneyevega U-preizkusa razlik v stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka, glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka anketirancev v otroštvu.....	51
Tabela 11: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali obeležujejo 4. oktober – svetovni dan varstva živali.....	53
Tabela 12: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na način/aktivnosti obeleževanja 4. oktobra – svetovnega dneva varstva živali	54
Tabela 13: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali so v svoji skupini/razredu že kdaj uporabili možnost predstavitve odgovornega odnosa do živali	

(npr. izvedba poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali), ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali.	55
Tabela 14: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali so v svoji skupini/razredu že kdaj nudili možnost izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapijskega psa (obisk šolanega terapijskega psa).....	55
Tabela 15: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali so s svojo skupino/razredom že kdaj obiskali zavetišče za zapuščene živali	56
Tabela 16: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na vključevanje tem oz. vsebin s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa	56
Tabela 17: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev, glede na metode, ki jih uporabljajo za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali	56
Tabela 18: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev, glede na metode, ki jih ocenjujejo kot primerne za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali	57
Tabela 19: Izid χ^2 – preizkusa razlik v obeleževanju svetovnega dneva varstva živali glede na delovno mesto anketirancev, delovno dobo in lastništvo ljubljénčka v otroštvu anketirancev	58
Tabela 20: Izid χ^2 – preizkusa razlik v uporabi možnosti predstavitve odgovornega odnosa do živali (npr. izvedba poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali), ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali glede na delovno mesto anketirancev in lastništvom ljubljénčka v otroštvu.....	59
Tabela 21: Izid χ^2 – preizkusa razlik v uporabi možnosti izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapijskega psa (obisk šolanega terapijskega psa) glede na delovno mesto anketirancev in lastništvo ljubljénčka v otroštvu.....	60
Tabela 22: Izid χ^2 – preizkusa razlik v obisku zavetišča za zapuščene živali glede na delovno mesto anketirancev in lastništvo ljubljénčka v otroštvu	61
Tabela 23: Izid χ^2 – preizkusa razlik vključevanja tem oz. vsebin s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa glede na delovno mesto anketirancev in glede na lastništvo ljubljénčka v otroštvu	61
Tabela 24: Izid točkovno-biserialnega koeficienta korelacije (r_{pb}) med generalnim stališčem anketirancev do živali na eni strani in vključevanjem odgovornega odnosa (pet spremenljivk) do živali v VIZ na drugi.....	62

1 UVOD

Teme diplomskega dela, vzgoje odgovornega odnosa do živali, in njenega vnašanja v proces vzgoje in izobraževanja, sem se lotila z razmišljanjem o vseh področjih, na katerih vzgajamo otroke v vrtcih in šolah. Po razgovorih z nekaterimi vzgojiteljicami in učiteljicami ter pregledu učnih načrtov za šole in kurikulumov za vrtce sem ugotovila, da so v njih precej dobro obravnavane teme s področja varstva narave, ekologije, precej manj časa pa se v vrtcih in šolah načrtno posveča tematiki vzgajanja odgovornega odnosa do živali. Večina vzgojiteljev, učiteljev se tej temi posveča le priložnostno, torej ob obravnavi kakšne druge teme, kadar pogovor z otroki na to nanese. Razmišljati sem začela o tem, kateri dejavniki vplivajo na to, v kolikšni meri oziroma če sploh se vzgojitelji/-ce in učitelji/-ce temu posvečajo.

Ob spremljanju medijev sem ugotovila, da v svetu na splošno kljub rednemu osveščanju še zmeraj obstaja velik problem pri odgovornem ravnanju z živalmi, pojavljajo se različne oblike zanemarjanja in zapuščanja živali, pa tudi mučenja živali.

S tehnoloških napredkom se žal pojavljajo situacije, zaradi katerih so stremenja okoljevarstevih organizacij in organizacij za varstvo živali po spremembah, manj učinkovita. Predvsem mislim na napredek na tehnološkem področju, na področju sveta telekomunikacij, hipnega sporočanja in socialnih omrežij, ki bi naj ljudi povezoval, a jih v bistvu oddaljuje in povzroča manj osebne stika, manj stika z naravo. Posledično je manj fizičnega druženja in s tem tudi manj dotika, kar slabo vpliva na otrokov razvoj.

Dodaten problem razvite družbe predstavlja tudi manjšanje družin. Če so bile v preteklosti družine z enim otrokom neobičajne, to dandanes niso. Tako je včasih starejši otrok skrbel za mlajšega in s tem razvil določeno stopnjo sposobnosti vzgajanja na vseh področjih, tudi čustvenem in moralnem. Otroci so bili v teh družinah bolj povezani, saj so preživljali drug z drugim veliko časa, predvsem na prostem, in tako niso bili izolirani vsak v svojem svetu elektronike. Tematika moje diplomske naloge je aktualna z vidika,

kako ponovno približati naravo otroku, omogočiti stik tudi z živalmi in privzgojiti primeren odnos do živali, kar bo posledično vplivalo na odnos do narave na splošno.

V diplomskem delu bomo najprej predstavili nekaj raziskav o vplivu živali na človeka, o vplivu živali, predvsem hišnih ljubljencev na otrokov razvoj in vplivu izkušenj z živalmi v otroštvu na odnos do živali v odraslosti.

Empirični del bo zajemal mnenja in izkušnje vzgojiteljev v vrtcih in učiteljev v prvem triletju osnovne šole glede pomena, namena in ciljev vzgoje odgovornega odnosa do živali ter možnosti, metod in načinov vključevanja vzgoje odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces. Preverjali bomo stališča anketirancev do živali, mnenja anketirancev o vplivu živali na otroka, vključevanje vzgoje odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalno delo in seznanjenost anketirancev z aktivnostmi s pomočjo živali, ki jih izvajajo nekatera društva v Sloveniji. Preverjali bomo razlike glede na izkušnje strokovnih delavcev z živalmi; glede na delovno dobo in delovno mesto strokovnih delavcev.

2 TEORETIČNI DEL

Namen teoretičnega dela diplomske naloge je s pomočjo obstoječe literature podati pregled raziskav pozitivnega vpliva živali na človeka; vpliva živali na razvoj otroka; vpliva izkušenj z živalmi v otroštvu na odnos do živali v odraslosti; pomen, namen in cilje vzgoje odgovornega odnosa do živali ter možnosti, metode in načine vključevanja vzgoje odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces.

2.1 VPLIV ŽIVALI NA ČLOVEKA

Živali lahko komunicirajo brez besed, so predane človeku, mu kažejo naklonjenost, izkazujejo zvestobo ter ga imajo brezpogojno rade. Čustveno zadovoljstvo, ki ga nudijo

živali, lahko v nekaterih primerih celo prekaša bližino v odnosih z ljudmi. Ljudem, ki imajo malo stikov s člani družine ali prijatelji, potrebo po fizičnem in čustvenem stiku, družabništvu, bližini, tolažbi in komunikaciji namreč lahko nudijo prav živali. (Bagley in Gonsman, 2005) Rezultati številnih raziskav kažejo, da zelo veliko ljudi dojema svoje ljubljenske kot prijatelje ali družinske člane. Na tak družinski tip razmerja z ljubljenci kaže tudi dejstvo, da veliko lastnikov vključuje ljubljenske na družinske fotografije, jim kupuje darila, za njih prireja zabave, ter v njihovem imenu celo podpiše voščilnice. Sife (1998; povz. po Bagley in Gonsman, 2005, str. 29) je v svoji raziskavi ugotovil, da kar 70 % ljudi, ki svoje življenje delijo z družnimi živalmi, le-te smatra za svoje otroke ali kot nadomestek za otroke. Tudi treniranje, skrb za živali, doživljanje občutkov ponosa ali krivde glede vedenja živali številni lastniki primerjajo z vzgojo otrok. Hirschman (1994; povz. po Bagley in Gonsman, 2005, str. 29) navaja, da imajo tudi otroci navado opisovati svoje ljubljenske kot svoje sorojence. Podatki večih raziskav pa kažejo, da je intenzivnost žalovanja ob smrti ljubljenčka, zlasti pri ljudeh, ki so bili na njega zelo navezani, primerljiva s smrtjo prijatelja ali družinskega člana. (Bagley in Gonsman, 2005, str. 29)

Na drugi strani spektra pa so ljudje z domnevno nizko stopnjo navezanosti na ljubljenco. Nizka stopnja navezanosti na žival se lahko kaže v obliki različnih krutih oblik ravnanja z živalmi, kot so zanemarjanje (npr. nezagotavljanje hrane, vode, zavetja in zdravstvene oskrbe), pa tudi namerna zloraba. Namerna zloraba živali je področje, ki so mu pozornost posvetili številni raziskovalci pa tudi organizacije za zaščito živali, saj so mnogi prepričani, da zloraba živali lahko vodi tudi do nasilja do ljudi. Pokazatelj nizke stopnje navezanosti je tudi zapustitev oz. odrekanje ljubljencu. Humana organizacija Združenih držav (Humane Society of the United States) ocenjuje, da je vsako leto samo zavetiščem za živali predanih med 6 in 8 milijonov nezaželenih ljubljencov, številka pa še naraste, če upoštevamo živali, ki jih lastniki preprosto zapustijo, zavržejo ali celo pokončajo. (Bagley in Gonsman, 2005, str. 30)

2.1.1 Vpliv živali na fizično in psihično zdravje človeka

Ogromno ljudi odkrito in navdušeno priznava, da imajo radi svoje ljubljence, da se čutijo povezane z njimi in jih celo smatrajo za člane svoje družine. Strokovnjaki so zato začeli raziskovati vez med človekom in družno živaljo na različnih področjih. Ugotovili so, da družne živali koristijo lastnikom tako v fizičnem kot psihološkem smislu: pokazalo se je, da znižujejo krvni pritisk, zmanjšujejo srčni utrip, umirjajo v stresnih situacijah, zmanjšujejo občutke osamljenosti in depresije ter izboljšujejo človekovo samopodobo. (Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 98)

V prid hipotezi, da družne živali koristijo ljudem v fizičnem in psihičnem smislu, obstajajo obsežne empirične raziskave.

VPLIV NA FIZIČNO ZDRAVJE ČLOVEKA

Rezultati raziskav so pokazali, da lastniki družnih živali živijo bolj zdravo, na primer se več gibajo in imajo bolj zdrave prehranjevalne navade, ter da zdravje starejših lastnikov živali upada počasneje kot zdravje tistih, ki nimajo ljubljence. (Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 102) Odrasli in starejši lastniki ljubljencev so znotraj enoletnega obdobja zdravnika obiskali veliko redkeje kot nelastniki ter so jemali tudi manj zdravil. Ta razlika je bila očitna še zlasti pri tistih samskih lastnikih psov, ki so izpostavili, da se z ljubljencem čutijo povezane. (Siegel, 1990; Headey, 1998; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 102)

Raziskave kažejo, da so med ljudmi, ki so utrpeli srčni infarkt ali bolehalo za drugimi oblikami srčnih bolezni, imeli večje možnosti za ozdravitev in višjo stopnjo preživetja tisti, ki so imeli domačo žival. Nekateri avtorji te ugotovitve povezujejo tudi s socialno oporo, ki jo ljubljenci nudijo, saj poskrbijo tako za bolnikovo motivacijo kot tudi gibanje. (Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 102)

Družne živali pomirjujoče vplivajo na ljudi. Raziskave so pokazale, da lahko že samo gledanje živali človeka pomirja. Nekateri kardiologi so ugotovili, da božanje mehke

dlake živali zmanjšuje krvni pritisk in ugodno deluje na srčno-žilni sistem. (Marinšek in Tušak, 2007, str. 9, 10) Katcher, Segal in Beck (1984; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 102) so ugotovili, da se je kot posledica gledanja akvarija z ribami pri ljudeh znižal krvni tlak in srčni utrip, kar so učinki, primerljivi s hipnozo.

Ugotovitve kažejo, da se krvni tlak in srčni utrip znižata, kadar se ljudje dotikajo družnih živali in se o njih pogovarjajo. Allen *et al.* (1991; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 103) so ugotovili, da so ženske lastnice psa ob reševanju računskih nalog imele nižji krvni tlak in srčni utrip, kadar so to počele v prisotnosti psa, kot kadar pes ni bil prisoten. Te ženske so v prisotnosti izbranega prijatelja naloge reševale hitreje in delale tudi več napak, kot kadar so bile same ali v družbi svojega psa. Kaže, da psi zagotavljajo neke vrste neocenjujočo socialno oporo, ki ublaži fiziološke odzive na stres. Podobno ugotavljajo tudi Friedmann *et al.* (1983; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 104), in sicer, da so otroci, ki so naglas brali v prisotnosti nepoznanega psa, imeli nižji krvni pritisk, kot če so brali sami.

PSIHOLOŠKE KORISTI LASTNIŠTVA LJUBLJENČKA

Siegel (1990; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 104) meni, da ljubljenci v veliki meri vplivajo na različne psihološke procese, ki pa posledično vplivajo tudi na fizično zdravje. Različni raziskovalci so odkrili, da lastniki družnih živali v primerjavi z nelastniki doživljajo manj stresa, so v manjši meri depresivni, manj anksiozni, imajo boljšo moralno, ter da jih manj doživlja občutke osamljenosti. Nekatere raziskave pa kažejo, da imajo več psiholoških koristi tisti lastniki, ki so na ljubljence bolj navezani. (Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 104)

Do zanimivih rezultatov so prišli raziskovalci, ki so preučevali vpliv družnih živali na depresijo pri ljudeh. Starejši stanovalci v rehabilitacijskem centru, ki so za obdobje 10-ih dni v sobo prejeli ptico v kletki, so bili veliko manj depresivni, kot tisti brez ptice. (Jesen, Cardiello in Baun, 1996; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 104) Udeleženci so navajali, da jim zaradi ptiča hitreje mineva čas, da se počutijo srečnejše in da jim je ptič v razvedrilo. Avtorji raziskave sicer dopuščajo tudi možnost, da je upad

depresije posledica povečanega števila obiskov v sobah stanovalcev, ki pa morda niso obiskovali njih samih, temveč je njihovo pozornost bolj pritegnila ptica. Siegel *at al.* (1999; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 105) zato menijo, da družne živali morda vplivajo na zmanjšanje depresije posredno, s tem, ko posameznikom omogočajo večje možnosti interakcije z ostalimi ljudmi. To je še zlasti pomembno za osamljene ljudi in tiste, ki imajo majhno mrežo socialne opore.

Ory in Goldberg (1983; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 107) sta ugotovila, da so starejše ženske, ki so bile zelo navezane na družno žival, izrazile tudi najvišjo stopnjo splošnega zadovoljstva oz. sreče, medtem ko sama prisotnost družne živali s splošnim zadovoljstvom ni bila pomembno povezana.

Lastniki družnih živali pogosto navajajo, da je eden od glavnih razlogov lastništva živali to, da jim služijo kot zdravilo za osamljenost. Avstralska nacionalna raziskava je pokazala, da so lastniki družnih živali, še zlasti lastniki psa, manj osamljeni kot nelastniki. (Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 107)

2.2 VLOGA ŽIVALI V ŽIVLJENJU OTROK

V sodobni zahodni družbi ljubljenci igrajo izredno pomembno vlogo v življenjih otrok. Že kot svoje prvo darilo skoraj vsi dojenčki prejmejo mehke igračke s podobo živali, podobe živali pa krasijo obleke, vozičke, zavese in stene otroških sob tekom celotnega otroštva. Velika večina pravljič, basni, zgodbic in ostale otroške literature govori ali o živalih ali pa živali predstavljajo pomembne osrednje protagoniste. Živali prevladujejo tudi v televizijskih programih, risankah in filmih, ki so namenjeni otrokom. Tudi prave živali zavzemajo enakovredno pomembno mesto v otrokovem svetu. Skoraj vsi otroci uživajo ob obisku živalskega vrta, akvarija ali ob ogledu dokumentarnega filma o živalih in naravi. Zelo veliko otrok ima v določenem obdobju svojega življenja hišnega ljubljence. Raziskave so namreč pokazale, da imajo hišne ljubljence najpogosteje prav

družine z otroki. Drugi avtorji pa so ugotovili, da je kar 90 % vprašanih otrok izrazilo željo po lastništvu ljubljénčka, če tega že niso imeli. (Serpell, 1999)

Rezultati raziskav navajajo, da večina staršev verjame ali domneva, da družba družne živali oz. hišnega ljubljénčka pozitivno vpliva na otroka. Družne živali učijo otroka odgovornosti, vzbujajo skrb in ljubeče občutke ter vedenje, jim predstavljajo tovariša, varnost, tolažbo in razvedrilo. Vzbudijo lahko spoštovanje, obzirnost in sočutje do živali in narave, saj otroku nudijo priložnost učenja o živalih in „življenjskih dejstvih“. (Serpell, 1999) Ob živalih otrok pridobiva različne vrednote, kot so solidarnost, obzirnost do drugih, strpnost, delavnost, marljivost in rednost. (Kirbiš, 2000, str. 13)

Osnovni predpogoj za oblikovanje in vzdrževanje tesnih odnosov je vzpostavitev medsebojne povezanosti. Dokazano je bilo, da otroci ljubljénčke doživljajo kot posebne prijatelje, s katerimi so lahko tesno povezani (npr. Davis, 1987; Stevens, 1990; Melson 1991). Ljubljénčki so vir zadovoljstva, zabave, treninga, fizične varnosti in zaščite. Otroci jih lahko doživljajo tudi kot empatične in pozorne poslušalce; odnos med lastnikom in ljubljénčkom je lahko nadomestilo za ostale socialne odnose (Van Houtte in Jarvis 1995). (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Hišna žival namreč lahko otroku predstavlja pomembno »socialno oporo«. Podatki raziskav kažejo, da otroci na vprašanje: H komu se zatečejo, kadar imajo težave? pogosto navajajo prav ljubljénčka. »Socialna opora«, ki jo nudijo živali, ima nekatere prednosti pred tisto, ki jo nudijo ljudje. Pri živalih imajo otroci občutek, da jih le-te brezpogojno sprejemajo, medtem ko jih soljudje lahko presojujejo in morda tudi kritizirajo. Otrok čuti, da ga ima žival rada, ga brezpogojno sprejema in mu je naklonjena, ter tako predstavlja vir koristi in veselja. (Endenburg, 1996)

Podatki raziskav kažejo, da je lastništvo hišnega ljubljénčka pozitivno povezano z občutki pomembnosti, socialne kompetentnosti in samopodobe. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999) Prav tako se je pokazalo, da so otroci s hišnimi ljubljénčki socialno bolj integrirani, imajo širšo socialno mrežo in so bolj priljubljeni

med sošolci (Edenburg in Baarda 1995). Skrb za živali lahko v otrocih spodbudi določene socialne vrednote in spretnosti (empatijo in prosocialno vedenje), sprejemanje odgovornosti in pridobivanje določenih navad (urejenost, točnost, samodisciplina), kar v veliki meri prispeva k boljšemu obvladovanju spretnosti tako doma kot v šoli. (Bryant 1985, Melson in Fogel 1988, Poresky in Hendrix 1990; povz. po Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Interakcija z družinsko domačo živaljo in skrb zanjo je primerno področje, kjer lahko otroci uresničijo svojo potrebo po samostojnem in odgovornem ravnanju. S sprejemanjem odgovornosti za dobrobit domače živali se lahko otroci na lastnih izkušnjah naučijo pomembnosti empatije in dovzetnosti do čustev in potreb drugih bitij, kot tudi primernih oblik prosocialno naravnane vedenja. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

2.2.1 Ali lahko živali koristijo razvoju otrok?

Razvoj otroka je sestavljen iz socialno-emocionalnega razvoja in kognitivnega razvoja. Socialno-emocionalni razvoj lahko merimo s samopodobo in pozitivno socialno naravnostjo otroka, k izgradnji samopodobe pa lahko prispevajo tudi socialne veščine in čut za socialno ali moralno odgovornost. Raven kognitivnega razvoja lahko ugotavljamo, ko se otroci naučijo brati, pisati in reševati matematične probleme. (Edenburg in Baarda, 1995)

Razvoj otroka je trajen proces. Otroci morajo obvladati različne naloge tako na področju kognitivnega razvoja, kot tudi socialnega in emocionalnega razvoja. Na ta razvoj pa vplivajo številne spremenljivke. (Edenburg in Baarda, 1995) Teorije in modeli razvoja otrok se osredotočajo na različne vidike razvoja in na spremenljivke, ki nanj vplivajo. Vloga živali, predvsem hišnih ljubljencev, je v zadnjem času v središču zanimanja številnih raziskav o razvoju otroka. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Eden od prvih, ki je raziskoval to področje, je bil ameriški otroški psiholog Boris Levinson. Levinson je obravnaval dečka, ki je imel veliko težav s socialnimi stiki. Ob neki priložnosti je v pisarni ob sebi slučajno imel svojega psa. Deček se je začel ukvarjati s psom, in na Levinsonovo presenečenje psa celo ogovoril, čeprav mu v celotnem preteklem mesecu govora pri dečku ni uspelo izzvati. Ugotovil je, da je pri otroku uspel preseči začetno sovražnost ali zadržanost veliko hitreje kot sicer, in tako lahko previdno tudi sam vstopil v ta odnos med otrokom in ljubljencekom. Žival tako poleg tega, da omogoča lažjo premostitev začetnega nelagodja v komunikaciji, za otroka predstavljajo relativno nevtralen medij za lažje izražanje podzavestnih čustvenih konfliktov, skrbi in strahov. Otroci s čustvenimi težavami, ki težko vzpostavljajo odnose z ljudmi, se namreč lažje in hitreje povežejo z živalmi. Kot glavni razlog navaja zmožnost živali, da otroku nudi neogrožujočo, neobsojajočo in predvsem brezpogojno pozornost in naklonjenost, ter mu tako služi kot ustrezen nadomestni družabnik in tolažilec, kadar ga odnosi z ljudmi pustijo na cedilu. (Serpell, 1999) To je bil začetek njegovega raziskovanja, ki pa je spodbudilo tudi številne druge raziskovalce k raziskovanju tega področja. (Endenburg in Baarda, 1995, str. 7)

Bronfenbrenner (1979, 1986) v svojem ekološkem modelu okolja pravi, da otrok in socialno okolje transakcijsko (dvosmerno) vplivata drug na drugega. V njegovem modelu je ekološki sistem obravnavan kot serija koncentričnih, medsebojno povezanih kontekstualnih plasti, v središču katerega je otrok. Danes je prostor, kjer se otrok seznanja s človeškimi odnosi, ljubeznijo ter uči empatije, nuklearna družina. V takšnih okoliščinah lahko živalski sopotnik igra veliko pomembnejšo vlogo kot takrat, ko so razširjene družine in tesno povezane soseske še nudile več učnih izkušenj za zadovoljevanje socialno-emocionalnih potreb. (Levinson 1980; povz. po Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Endenburg in Baarda (1995) sta svojo raziskavo o vplivu živali na razvoj otroka postavila v okvir Belskyjevega modela razvoja otroka. Belsky (1984; povz. po Endenburg in Baarda, 1995) v svojem modelu razvoja otroka govori o treh področjih spremenljivk, ki

na ta razvoj vplivajo: značilnosti otroka, osebne psihološke lastnosti staršev in kontekstualni dejavniki pritiskov in podpore:

- Značilnosti otroka sestavljajo genetsko pogojeni dejavniki, kot so temperament in inteligenca. Ti dejavniki sicer vplivajo na razvoj otroka, so pa relativno stabilni in na njih ni moč v veliki meri vplivati z drugimi spremenljivkami.
- Na področju osebnih psiholoških lastnosti staršev so pomembni dejavniki osebnost, delo, partnerski odnos in vzgojni stil oz. način starševanja.
- Na področju kontekstualnih dejavnikov pa so pomembni dejavniki socialna mreža, vrstniška skupina in bivanjske razmere.

Ta področja so med seboj v interakciji in določajo, kako se bo otrok razvil.

POMEN STARŠEV

Starši so zelo pomembni v življenju otroka, zato vzgojni stil staršev/starševanje vpliva na razvoj tega otroka. (Endenburg in Baarda, 1995) Ugotovitve kažejo, da je vzgojni stil, v katerem starši uporabljajo indukcijo oziroma argumentirano razlago, dosledno disciplino in izražajo toplino, pozitivno povezan s samopodobo in intelektualnimi dosežki tekom šolanja otroka. Starši bi morali biti dovzetni za potrebe svojih otrok. (Endenburg in Baarda, 1995)

Po Belskyjevem (1981; povz. po Endenburg in Baarda, 1995) »modelu starševanja« obstaja povezava med psihološkimi značilnostmi staršev in njihovim vzgojnim stilom, katerega izvor pa je treba iskati v izkušnjah odraščanja staršev samih. Razvojna zgodovina staršev namreč vpliva na njihovo osebnost.

Tudi drugi dejavniki, kot so na primer zakonski odnosi, vplivajo na starševanje. Belsky (1981; povz. po Endenburg in Baarda, 1995) meni, da je pozitiven zakonski odnos glavni podporni dejavnik za kompetentno starševstvo. Ta model je moč razširiti z dodajanjem družinskih odnosov v primerih, kadar se družinski člani lahko zanašajo drug na drugega ter čutijo, da stresne situacije lahko rešijo s skupnimi močmi.

Na razvoj otroka vpliva tudi socialna mreža otroka. Če otrok na primer nima prijateljev, bo njegov razvoj drugačen kot pri otroku, ki ima veliko prijateljev. Cochran in Brassard (1979, povz. po Endenburg in Baarda, 1995) sta ugotovila, da lahko podpora, ki jo nudi socialna mreža, zviša samopodobo. Obstaja veliko dokazov, da učinkovita socialna podpora prispeva k duševnemu zdravju ter predstavlja zaščitno funkcijo zoper psihosocialni stres. (Endenburg in Baarda, 1995)

Poleg ugodnega učinka, ki ga ima socialna podpora na razvoj otrok, ima socialna mreža pozitiven vpliv tudi na samo starševanje. Eden od razlogov pomembnosti socialne mreže je ta, da nudijo emocionalno podporo. To podporo lahko definiramo kot ljubezen in medsebojno sprejetost, ki jo posameznik prejema od drugih ali preko besednih izjav ali preko obzirnih dejanj. Tako ljudje lahko občutijo, da nekoga skrbi zanje in se počutijo sprejete. (Endenburg in Baarda, 1995)

Zaposlitveni status staršev je zadnja spremenljivka Belskyjevega modela razvoja, ki lahko vpliva na starševanje. Nezaposlitev povzroči določeno mero stresa v družini in vpliva tudi na finančni status v družini. (Baarda, 1988; povz. po Endenburg in Baarda, 1995)

Seveda obstajajo tudi druge spremenljivke, ki vplivajo na razvoj otroka, in v tem modelu niso omenjene. Vendar pa Endenburg in Baarda (1995) smatrata, da je ta model najbolj uporabno ogrodje za preučevanje potencialnega vpliva hišnih ljubljencev na razvoj otrok. Treba se je zavedati, da omenjene spremenljivke niso neodvisne, ampak vplivajo druga na drugo. Na primer, starševanje vpliva na socialno-emocionalni razvoj otrok, ta pa povratno vpliva na starševanje. Razvoj otroka je namreč dinamičen proces, katerega ključna značilnost leži v procesu in ne v spremenljivkah.

2.2.2 Vpliv živali na socialno-emocionalni in kognitivni razvoj otroka

Znanstveniki so dokazali, da je pomemben vidik socialnega in emocionalnega razvoja otroka samospoštovanje. Pri majhnih otrocih so za grajenje samospoštovanja pomembni vključenost, pozitivno ojačevanje in odobravanje. Raziskave so pokazale, da so imeli otroci, lastniki hišne živali in še zlasti tisti, ki so bili na žival navezani, višje vrednosti samospoštovanja kot otroci brez hišne živali. Pri opravljanju svoji starosti primernih nalog, kot je na primer tudi skrb za hišnega ljubljénčka, se otrok namreč počuti bolj sposobnega. (Endenburg, 1996)

NAVEZANOST

Pojem navezanost je bil v razvojni psihologiji prvič uporabljen za opisovanje odnosa otrok do »pomembnih odraslih« (Bowlby, 1969, povz. po Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999), vendar se je pokazal za primernega tudi pri opisu odnosov med otroci in njihovimi domačimi živalmi. Nekateri ljudje namreč čutijo podobno navezanost do ljubljénčkov, kot jo čutijo do prijateljev ali družinskih članov. (Bagley in Gonsman, 2005) Rezultati raziskav potrjujejo splošno prepričanje, da otroci kažejo visoko stopnjo čustvene naveznosti na svoje domače živali. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Poudariti je treba, da ima navezanost na ljubljénčka večji vpliv na socialno-emocionalno funkcioniranje otrok kot lastništvo živali samo po sebi (Levinson, 1984; povz. po Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999) Budge et.al. (1998; povz. po Crawford, Worsham in Swinehart, 2006, str. 99) so definirali navezanost na ljubljénčka kot čustveno vez, ki jo medsebojno čutita lastnik in ljubljénček.

Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko (1999, str.) so med učenci 4., 6. in 8. razreda osnovne šole mestnega okrožja Zagreb na Hrvaškem opravili raziskavo, ki je bila namenjena primerjavi socialno-emocionalnih značilnosti med šoloobveznimi otroci, ki imajo domačo žival, in tistimi, ki je nimajo. Zanimalo jih je tudi, ali obstajajo razlike v socialno-emocionalnem razvoju lastnikov živali glede na tip ljubljénčka.

Kot pokazatelje nekaterih vidikov socialno-emocionalnega razvoja so izbrali naslednje spremenljivke: navezanost otroka na žival, otrokova prosocialna orientacija, empatija, osamljenost, dojemanje družinskega okolja in socialna anksioznost. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Da bi proučili vlogo navezanosti v socialno-emocionalnem funkcioniranju otrok, so otroke razdelili v tri podskupine: na nelastnike, podpovprečno navezane lastnike in nadpovprečno navezane lastnike živali. Ugotovili so, da so se pri otrocih, ki so bili nadpovprečno navezani na žival, pokazali statistično pomembni višji rezultati na lestvici empatije in prosocialne orientacije kot pri nelastnikih in otrocih, ki so bili na žival navezani podpovprečno. Poleg tega so ugotovili, da so otroci z višjo stopnjo navezanosti na ljubljénčka ocenili družinsko klimo statistično pomembno boljše kot otroci z nižjo stopnjo navezanosti na ljubljénčka. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Lastniki psov in mačk so bili na ljubljénčke navezani bolj kot lastniki drugih živali. To bi lahko pojasnili s tem, da se je za otroka lažje sporazumevati in igrati s psom ali mačko kot npr. z ribico ali kanarčkom. Psi in mačke so bolj interaktivni kot veliko drugih živali in verjetno je to razlog, zakaj se nanje otroci bolj navežejo. Z njimi namreč lažje zadovoljijo potrebo po aktivni pripadnosti kot v interakciji z drugimi živalmi. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Čeprav je njihova raziskava pokazala, da navezanost na domačo žival s starostjo pada, pa nekateri avtorji menijo, da imajo živali največji vpliv na lastnika v predadolescentnem obdobju in v času zgodnje adolescence. Melson (1991; povz. po Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999) je na primer poudarila, da po 13 letu navezanost na domačo žival prične upadati. Prišla je do zaključka, da lahko v kasnejši adolescenci močna navezanost na žival celo moteče vpliva na razvojno primeren odnos otroka z vrstniki in aktivnostmi izven doma. Predvidevala pa je tudi, da so morda adolescenti, ki so kazali zelo visoko stopnjo navezanosti na svojo domačo žival, doživljali težave z vrstniki, in so se zato vračali k živali po tolažbo in razumevanje. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Tudi glede prosocialne naravnosti so se med otroci pokazale statistično pomembne razlike. Lastniki psov so dosegli statistično pomembno višje rezultate v prosocialni naravnosti kot nelastniki živali. Pokazalo se je tudi, da so bila dekleta, lastnice psov, bolj prosocialno naravnana kot nelastniki živali ne glede na spol. Učenci 8. razreda, ki niso bili lastniki živali, pa so imeli najnižje rezultate v prosocialni naravnosti. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Raziskava je pokazala, da je prosocialna naravnost nelastnikov in lastnikov drugih živali (ljubljenčkov, ki niso bili pes ali mačka) postopoma upadala s starostjo, medtem ko je prosocialna naravnost lastnikov psov in mačk ostala relativno stabilna. To lahko kaže na pozitiven vpliv lastništva psa in mačke na prosocialno usmerjenost. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

V raziskavi so ugotovili, da so se v nekaterih vidikih socialno-emocionalnega funkcioniranja (empatiji in prosocialni usmerjenosti) otroci z višjo stopnjo navezanosti na hišnega ljubljénčka bistveno razlikovali od nelastnikov in manj navezanih lastnikov. Bolj navezani lastniki so kazali večjo mero empatije tako do ljudi kot do živali ter so bili tudi bolj prosocialno usmerjeni. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

Še posebej zanimivi so bili rezultati povezani z dojemanjem družinske klime oz. družinskega vzdušja. Čeprav ni bilo statistično pomembnih razlik v dojetanju družinskega vzdušja med lastniki in nelastniki ljubljénčkov, pa so se pomembne razlike pokazale, ko so v ozir vzeli navezanost. Rezultati so pokazali, da so otroci z nižjo stopnjo navezanosti na ljubljénčka družinsko vzdušje dojemali najmanj ugodno, medtem ko so otroci z višjo stopnjo navezanosti družinsko vzdušje dojemali najbolj ugodno. Morda otroci z nižjo stopnjo navezanosti niso bili pripravljeni vlagati energije v skrb za ljubljénčka, to pa je v zameno izzvalo nesoglasja/konflikte v družini. Druga možnost pa je, da je manj prijetno družinsko vzdušje bilo povezano z nižjo zmožnostjo vzpostavljanja tesnih odnosov z ljubljénčki. (Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999)

V določeni meri se ugotovitve raziskave ujemajo s teorijami, ki trdijo, da obstaja pozitivna povezava med lastništvom živali, stopnjo navezanosti in nekaterimi vidiki socialno-emocionalnega funkcioniranja osnovnošolskih otrok. Ljubljenčki imajo vlogo zlasti v razvoju empatije in prosocialno usmerjenega vedenja, ki sta ključnega pomena za vzpostavljanje in vzdrževanje tesnih odnosov z drugimi.

KOGNITIVNI RAZVOJ

Poresky (1987; povz. po Endenburg in Baarda, 1995) meni, da lahko vez med otrokom in ljubljencem izboljša kognitivni razvoj. Čeprav za to še ni pravih dokazov, se domneva, da otrok zaradi hišne živali prej spregovori in da se mu lahko izboljšajo govorne veščine. Temu najbrž botruje dejstvo, da žival potrpežljivo poslušata blebetanje otroka ter mu predstavlja tudi spodbudo h govoru, saj ga izzove h komuniciranju, tudi v obliki pohvale, povelij, spodbujanja in kaznovanja. (Endenburg, 1996)

2.3 VPLIV IZKUŠENJ S HIŠNIMI LJUBLJENČKI V OTROŠTVU NA ODNOS DO ŽIVALI V ODRASLOSTI

Pri ljudeh, ki so v otroštvu imeli ljubljenco, obstaja veliko večja verjetnost, da ga bodo imeli tudi kot odrasli. (Endenburg, 1996) Rezultati raziskav kažejo, da izkušnje z živalmi v otroštvu, med katerimi je tudi lastništvo ljubljence, pozitivno vplivajo na odnos do živali v odraslosti.

Študija James Serpella in Elizabeth Paul je pokazala, da ima na odnos do živali zelo velik vpliv življenje s hišno živaljo v otroštvu. Pri posameznikih, ki so imeli ljubljenco ali ga še imajo, se je pokazalo precej večje zanimanje in skrb za živali na splošno, bolj pogoste so bile prakse vegetarijanstva, veganstva, procentualno pa se jih je več vključevalo v društva za varstvo živali ter okoljevarstvene organizacije. (Serpell in Paul, 1994) Tudi primerjalna raziskava opravljena med mladimi odraslimi na Japonskem in v Združenem kraljestvu ugotavlja, da obstaja pozitivna povezava med lastništvom ljubljence v otroštvu in večjo naklonjenostjo do živali v odrasli dobi (Miura, Bradshaw in Tanida,

2002). Rezultati več raziskav so pokazali, da je lastništvo hišnega ljubljénčka v otroštvu povezano z bolj pozitivnimi stališči in tudi večjim znanjem tako o priljubljenih kot nepriljubljenih živalih, ter da so ljubljénčkom bolj naklonjeni in tudi bolje razumejo neverbalne znake sporazumevanja teh živali. (Prokop in Dale Tunnicliffe, 2010; Endenburg in Baarda, 1995)

Po drugi strani pa je Raupp (1999) gotovila, da socializacija otroka, v kateri je prisotno nasilje do živali, poveča tveganje za zlorabo živali v odraslosti. Pri odraslih, katerih starši so se v njihovem otroštvu odrekli njihovega ljubljénčka, obstaja veliko večja verjetnost, da se bodo ljubljénčku v odrasli dobi odrekli tudi sami. Prav nasprotno pa je navezanost na ljubljénčka v odraslosti povezana z naklonjenostjo matere do otrokovega ljubljénčka v otroštvu. Pokazalo se je namreč, da so ljudje, katerih matere so bile bolj naklonjene njihovem ljubljénčku v otroštvu, v svoji odrasli dobi na ljubljénčka tudi bolj navezani.

2.3.1 Pomen pozitivne zgodnje izkušnje z živalmi

Strah pred živalmi je drugi najpogostejši med strahovi pri otrocih, takoj za strahom pred temo. Takšne fobije lahko kasneje v življenju pripeljejo do odpora ali celo globokega sovraštva do živali. O izvoru strahov obstajajo različna mnenja. Nekateri smatrajo, da so takšna čustva prirojena, spet drugi pa, da se otroci strahov naučijo preko posnemanja staršev. (Serpell, 1999)

Bowd (1984; povz. po Serpell, 1999) je ugotovil, da imajo lastniki živali v otroštvu manj negativnih stališč v odrasli dobi do nekaterih drugih živali, kot so na primer levi, prašiči, kokoši in kače. Podobno je tudi Paul (1992; povz. po Serpell, 1999) odkril visoko stopnjo statistično pomembne povezanosti med lastništvom živali v otroštvu in humanimi stališči in vedenjem v odraslosti. Pozitivna stališča in odnos staršev do ljubljénčka pa te učinke še okrepijo. Flynn (1992; povz. po Serpell, 1999) pa meni, da lahko otroci, ki so v otroštvu izpostavljeni krutemu ravnanju z živalmi, kot odrasli kažejo manj empatije in so bolj nagnjeni k nasilju do družinskih članov.

2.3.2 Živali in razvoj empatije

Čustvene in socialne spretnosti, med katere spadata tudi empatija in prosocialno vedenje, se začnejo razvijati že v najzgodnejšem otroštvu, v prvih dveh letih otrokovega življenja (Lešnik in Marjanovič Umek, 2005, str. 108). Prosocialno ali altruistično vedenje v najsplošnejšem smislu vključuje tiste vedenjske oblike, ki izražajo spoštovanje, zanimanje, skrb do drugih in pripravljenost deliti z drugimi, ter dejanja, s katerimi posameznik deluje v prid drugim ljudem, ne da bi pričakoval koristi zase. (Werden in Christie, 2011; povz po Lešnik in Marjanovič Umek, 2005, str. 108) Empatija v najširšem smislu pomeni sposobnost vživljanja v počutje drugega oziroma »sposobnost razumevanja čustev drugih in odzivanje nanje s komplementarnimi čustvi« (Zupančič, 2004; cit. po. Lešnik in Marjanovič Umek, 2005, str. 108-109)

Empatija in prosocialno vedenje sta vidika socialno-emocionalnega razvoja otroka. Pri druženju in skrbi za živali, ki so popolnoma odvisne od lastnika, otroci lahko že od rane mladosti spoznavajo občutke in potrebe živali, in posredno tudi soljudi. (Endenburg, 1996)

Čeprav so v že omenjeni raziskavi, ki so jo opravili Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko (1999) ugotovili, da so bili le lastniki psov bolj empatični od nelastnikov živali, pa so številne druge raziskave pokazale, da otroci lastniki živali, čutijo do ljudi in živali več empatije kot nelastniki (Bryant 1985, Poresky in Hendrix 1990; povz. po Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999). Poresky (1990; povz. po Vizek Vidovic, Vlahovic Stetic in Bratko, 1999) pa je pokazal, da otroci, ki so lastniki živali, ne dosegajo statistično pomembno višjih rezultatov na lestvici empatije kot tisti, ki živali nimajo, vendar pa dosegajo višjo stopnjo empatije tisti otroci, ki so zelo povezani s svojim ljubljencem.

Posredni vpliv ljubljencov na razvoj otrok

Čeprav si večina otrok v določenem trenutku zaželi ljubljenco, je vloga staršev pri odločitvi za žival ključnega pomena. Raziskave kažejo, da imajo družine s šoloobveznimi

otroci ali mladostniki pogosteje žival kot tiste brez otrok. Veliko staršev priznava, da je hišna žival lahko dragoceno orodje pri poučevanju otrok o življenjskih dogodkih, kot sta npr. rojstvo ali smrt. Otroci, katerih družina ima ljubljjenčka, bodo najbrž izkusili tudi smrt živali. Ker je to boleča izkušnja, bo način, kako se starši in ljudje, ki so jim blizu, soočijo s situacijo, imel vpliv na to, kako se bodo otroci na splošno soočali s smrtjo tekom svojega življenja. Pomembno je, da starši o občutkih žalosti govorijo odprto in delijo te občutke z otrokom, ter mu tako pokažejo, da je popolnoma v redu imeti takšne občutke. Pomembno se je naučiti soočiti se z žalostnimi občutki, ki se pojavijo, ko ljubljjenček umre ali je evtanaziran, pri tem pa otroku lahko pomagajo starši. Če starš ali veterinar otroku na njemu razumljiv način razloži, kaj se zgodi, ko je ljubljjenček evtanaziran, mu je to lahko v pomoč v procesu žalovanja. Po drugi strani pa je rojstvo živali vznemirljiv dogodek, ki staršem nudi priložnost, da otroku razložijo, kako se življenje začne, ter je lahko to tudi del spolne vzgoje. (Endenburg in Baarda, 1995)

2.4 ZAKAJ VZGOJO O ODGOVORNEM ODNOSU DO ŽIVALI VKLJUČITI V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI PROCES?

V vzgojno-izobraževalnem procesu ima okoljevarstvo veliko vlogo, medtem ko so dobrobit živali in odgovoren odnos do živali nekoliko zapostavljene teme. Vzgoja in izobraževanje za dobrobit in odgovoren odnos do živali lahko pripomoreta k preprečevanju krutosti do živali, njihovega zanemarjanja in mučenja, ustvarjata zavest o potrebah živali ter spodbujata naklonjen, spoštljiv in odgovoren odnos do njih. (Premik Banič, 2002) Z ozaveščanjem, vzgojo in izobraževanjem lahko v prihodnosti pričakujemo pozitivne spremembe v odnosu otrok in družbe do vseh živih bitij in narave. Dejstvo je, da odnos do živali in naravnega okolja pogojuje tudi odnos do soljudi. (Premik Banič, 2002, str. 20)

Vez človek-žival se začneja oblikovati v otroštvu in predstavlja temelj humane naravnosti osebe v njegovem kasnejšem življenju. Na trdnost tega temelja pomembno vplivajo vzgojitelji in učitelji, ki bi morali pri otrocih razvijati kompleks znanja, vrednot

in občutkov in jih privajati na etičen odnos do živali ter humano vzgojo vključiti v proces izobraževanja. (Štuhec, 1995)

2.4.1 Vzgoja humanega odnosa do živali v preteklosti na slovenskem

Eden od glavnih ciljev prvih društev za zaščito živali, ki so se v evropskem prostoru začela ustanovljati v prvi polovici 19. stoletja, je bil zlasti družbena vzgoja humanega odnosa do živali in ljudi. To so si prizadevali doseči z razdeljevanjem poučne literature predvsem med mladino, pa tudi z objavljanim brošur in člankov o nujnosti boljšega ravnanja z živalmi skozi javna občila. (Družba zoper mučenje živine v Munakovim, 1845)

Tudi prvo tovrstno društvo na Slovenskem, ki ga je leta 1845 ustanovil Valentin Stanič v Gorici, si je še zlasti veliko obetalo od vzgoje šolske mladine, zato ji je posvečalo tudi veliko pozornosti. Tako je Stanič s pomočjo učiteljev, šol in duhovnikov med mladino razdeljeval poučno literaturo, na podlagi katere so lahko pri pouku v šoli in nedeljski šoli učili otroke o pregrešnosti mučenja živali. Čeprav so si prizadevali, da bi tovrstna literatura postala del predpisanega šolskega čtiva, saj bi »večinoma še nežna in mlada srca poučne in svarljive spise dobro sprejela in se po njih ravnala« (Staničevo pismo Pernerju, 1845; cit po Peterlin-Neumaier, 2002, str. 19), pa do tega ni prišlo. (Peterlin-Neumaier, 2002, str. 19-21)

Tudi danes je promocija humanega in odgovornega odnosa do živali ena od dejavnosti društev in organizacij za zaščito živali. Vrtcem in šolam nudijo možnost predstavitve tematik s področja odgovornega odnosa do živali in zaščite živali. Tudi v organizaciji RSPCA verjamejo, da krutost do živali najbolj učinkovito preprečujemo z vključevanjem dobrobiti in odgovornega odnosa do živali v izobraževanje že v zgodnjem otroštvu. (Hammond-Seaman, 2003)

2.4.2 Namen in cilji vzgoje odgovornega odnosa do živali

Ker vsi tako ali drugače prihajamo v stik z živalmi je pomembno, da je odnos do živali vključen v izobraževanje. Brez podpore v izobraževanju tudi znanost in zakonodaja ne moreta doseči svojega namena. Preko primernega odnosa do živali se učimo tudi spoštovanja do življenja na sploh oziroma do okolja. Primeren odnos do živali je del sistema vrednot, ki ga razvije posameznik ter mu pomaga pri razvoju spretnosti, kot je skrb za nekoga. Šola lahko naredi več od golega poučevanja o živalih. Izobraževanje odgovornega odnosa do živali lahko spodbudi tako otroke kot učitelje k razmišljanju o dobrobiti živali ter pri njih razvija občutek dolžnosti in odgovornosti, da za živali poskrbimo. (povz. po: <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/>)

Cilji, ki jih dosežemo z vključevanjem dobrobiti v izobraževanje (povz. po: <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/>):

- spodbujanje spoštovanja do živali,
- razvijanje zavedanja pri mladih, da imajo živali svoje potrebe,
- razvijanje občutka dolžnosti in odgovornosti, da za žival poskrbimo,
- preprečevanje krutosti in spodbujanje prijaznega ravnanja z živalmi,
- oblikovanje moralnih vrednot.

2.5 SODELOVANJE VRTCEV IN ŠOL Z DRUŠTVI PRI VZGOJI ODGOVORNEGA ODNOSA DO ŽIVALI

Aktivnosti s pomočjo živali, ki so v tujini poznane že dlje časa, se vedno bolj uveljavljajo tudi v Sloveniji. V Sloveniji deluje nekaj društev (Društvo Tačke Pomagačke; Društvo Ambasadorji nasmeha; Zavod PET; Društvo za aktivnosti in terapijo s pomočjo živali), ki v svojih terapevtskih programih vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo tudi možnost vzgoje in izobraževanja o dobrobiti in odgovornem odnosu do živali.

V okviru programov, kot so npr. aktivnosti s pomočjo psov, izobraževanje s pomočjo psa, družabništvo ter osveščanje, otrokom v vrtcih in šolah poleg neposrednega stika s terapevtskim psom ponujajo možnost izvedbe poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali in narave; možnost izvedbe poučne urice o psu kot hišnem ljubljencu, kako moramo z njim ravnati in kakšna je naša odgovornost; pogovor o zavetiščih za živali in prostovoljnem delu. Osnovnim šolam in šolam s prilagojenim programom pa možnost predstavitve psa kot hišnega ljubljénčka z njegovimi pozitivnimi in negativnimi stranmi, s poudarkom na razumevanju psa in na okolju (pobiranje iztrebkov, petarde). Velikokrat pa najmlajšim v vrtcih s svojimi obiski s šolanimi terapevtskimi psi le pomagajo do prvih stikov in pozitivne izkušnje z živaljo. (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke)

2.5.1 Društva za aktivnosti in terapijo s pomočjo živali

Aktivnosti s pomočjo živali so aktivnosti, ki temeljijo na stiku človeka z živaljo. Izvajajo jih profesionalci ali za te namene izšolani prostovoljci (terapevtski par: voditelj in žival). Bistvena značilnost aktivnosti s pomočjo živali je, da nima specifičnega cilja, ki bi bil vnaprej načrtovan za vsak obisk posebej. Čas trajanja aktivnosti s pomočjo živali ni vnaprej določen, saj je prilagojen tudi zmožnostim živali. Najpogosteje uporabljena žival za aktivnosti s pomočjo živali je pes, čeprav se v te namene lahko uporabljajo tudi druge živali. Aktivnosti s pomočjo živali običajno potekajo v večjih skupinah in ne individualno. Aktivnosti, ki so sicer odvisne tudi od vrste oz. pasme živali obsegajo: božanje, hranjenje s priboljški, poučevanje odgovornega lastništva in odnosa do živali, objemanje (če je žival za to primerna). (Marinšek in Tušak, 2007, str. 136-155)

Vključevanje in izvajanje aktivnosti s pomočjo živali v vzgojno-izobraževalnem procesu lahko pozitivno vpliva na učence, učitelje in delo v razredu. Pri tem otroci lahko dosežajo naslednje cilje (Delta society, 1999 v Chandler, 2001; povz. po Knez, 2013, str. 23):

- pridobivanje znanja o živalih,
- učenje humane skrbi za živali,

- razvoj psiholoških in motoričnih spretnosti skozi interakcije z živalmi,
- razvijanje sočutnega in prijaznega odnosa do živali in ljudi,
- prejemanje in izkazovanje naklonjenosti,
- prepoznavanje počutja in čustev živali ,
- prepoznavanje podobnosti vedenja živali in ljudi v določenih okoliščinah,
- spoznavanje zvestobe in odgovornosti,
- učenje odgovornega lastništva živali,
- doživljanje vezi med človekom in živaljo.

Društvo **Tačke pomagačke: Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov** (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, b.d.) nudi vrtcem in šolam naslednje oblike dela: priložnostni, enkratni obisk; redni tedenski ali mesečni obiski; sodelovanje na izletih in taborih; pomoč v razvojnih oddelkih; pomoč pri individualnih obravnavah.

Izpostavljajo naslednje koristi aktivnosti s pomočjo psov (prav tam):

- izobraževalne in sprostitvene koristi,
- motivacija,
- sočustvovanje,
- fizični kontakt,
- miselna spodbuda,
- zbliževanje, sprejemanje,
- osredotočanje na zunanji svet.

Društvo vrtcem in šolam ponuja naslednje programe (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, b.d.):

Družabništvo

Otroci dobijo priložnost, da psa opazujejo, pokrtačijo, peljejo na povodcu, mu ponudijo priboljške. Srečanje izkoristijo za različne igre, ustvarjanje in izmenjavo osebnih izkušenj, pri čemer se prilagajajo starosti in sposobnostim otrok. Ob tem spodbudijo razmislek in pogovor o temah, kot so: odgovorno lastništvo psa; odnos do psa, do živali,

do narave in medosebni odnosi; pravilno ravnanje ob srečanju z neznanim psom. (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, b.d.)

Osveščanje

Predstavitve v vrtcih in šolah so prilagojene starosti in dojetju otrok. Otroke podučijo o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do psa oz. do vseh živali – pristop pa lahko vadijo skupaj s terapevtskim parom. Pogovarjajo se o zavetiščih za živali. (prav tam)

Zakaj vključevati terapevtskega psa v vrtec?

Obisk terapevtskega psa v vrtcu omogoči otrokom prijetno in varno doživetje in jim ponuja možnosti za igro, pogovor in učenje. Prisotnost psa v vrtcu pri otrocih spodbuja razvoj govora, medsebojne stike, spoštovanje dogovorjenih pravil in vabi h gibalnim igram. Naklonjenost, ki jo pes kaže otrokom spodbuja občutke sprejetosti in krepi samozavest, telesni stik pa otrokom nudi močno čustveno oporo. Prisotnost psa namreč otroka umirja, motivira, zabava, usmerja pozornost, mehča napetosti, spodbuja in tolaži. (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, b.d.)

2.5.2 Društva za zaščito živali

Tudi danes je promocija humanega in odgovornega odnosa do živali ena od dejavnosti društev in organizacij za zaščito živali. Vrtcem in šolam nudijo možnost predstavitve tematik s področja odgovornega odnosa do živali in zaščite živali. Tudi v organizaciji RSPCA verjamejo, da krutost do živali najbolj učinkovito preprečujemo z vključevanjem dobrobiti in odgovornega odnosa do živali v izobraževanje že v zgodnjem otroštvu. (Hammond-Seaman, 2003)

Društvo za zaščito živali Pomurja (DZZ Pomurja, b. d.) se trudi za večjo osveščenost ljudi na področju varstva živali. Eden izmed temeljnih ciljev društva je seznanjanje oz. osveščanje ožje in širše javnosti s področjem zaščite živali in vzgajanje pravilnega

odnosa do živali. Vrtce in šole obiskujejo v upanju, da bodo pozitivno vplivali na razmišljanje mladih o odnosu do živali. V vrtcih in šolah izvajajo delavnice in predavanja, ter vzpodbujajo šole k ustanavljanju živalovarstvenih krožkov. Pozornost posvečajo zlasti problematiki zapuščenih oz. zavrženih živali in neodgovornem odnosu do družnih živali. Otrokom se trudijo podati čim več nasvetov, kako ravnati in kakšne so potrebe hišnih ljubljencev. S šolami in vrtci imajo pozitivne izkušnje, saj jih vedno toplo sprejmejo. Zato poudarjajo, da je izredno pomembno, kakšen odnos imajo do živali učitelji in ravnatelji, saj se v tem primeru tudi odločajo za možnosti predstavitev, ki jih nudi društvo.

2.5.3 Predstavitev programov in dejavnosti za vzgojo odgovornega odnosa do živali

DRUŠTVO TAČKE POMAGAČKE

Terapevtski pari (voditelj in pes) društva Tačke pomagačke otrokom v vrtcu omogočijo druženje s psi in jim posredujejo potrebna znanja o njih. Z otroki odgovarjajo na vprašanja kot so: kdaj psa ne smemo motiti; kako se psu pravilno približamo; kako ravnamo, če se psa ustrašimo; kako se varno igramo s psom; ter se pogovarjajo o telesni govorici psov, potrebah psa kot hišnega ljubljencev in nalogah službenih psov. Pri tem poudarjajo pomen odgovornega skrbništva za žival. Pomagajo jim premagovati morebitne strahove, saj jim omogočijo, da stik s psom vzpostavijo v varnih okoliščinah. (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, b.d.)

NOETOVA ŠOLA je društvo, ki že od leta 2002 pripravlja izobraževanja in delavnice o dobrobiti in odgovornem odnosu do živali tako za učence kot učitelje. Prizadeva si za vključitev tem in načel dobrobiti in zaščite živali v učne programe, zato se povezuje predvsem z učitelji. Sodeluje tudi z organizacijami iz tujine, zlasti z Društvom proti mučenju živali RSPCA (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals) iz Velike Britanije. Leta 2005 je izdalo brošuro Dobrobit živali: osnovne informacije in primeri, ki so jo namenili učiteljem vseh stopenj, kot pomoč pri vključevanju vsebin s

področja dobrobiti živali v pouk. V knjižici predstavijo pojme povezane z dobrobitjo in zaščito živali ter potrebami živali. (Siard in Premik Banič, 2005)

2.6 MOŽNOSTI VLJUČEVANJA VZGOJE ODGOVORNEGA ODNOSA DO ŽIVALI V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI PROCES

Vsebine o dobrobiti in odgovornem odnosu do živali je mogoče obravnavati v vrtcu in šoli pri različnih področjih in predmetih. Čeprav se otrokom izkušnje, dogodki in doživljaji, ki jih doživijo neposredno, gotovo najbolj vtisnejo v spomin, pa jim možnosti neposrednega doživljanja ne moremo vedno ponuditi. Možnosti, načinov in učnih metod, s katerimi lahko otroci spoznajo osnovne življenjske potrebe živali, njihove življenjske pogoje, kaj pomeni nakup družne živali in kakšen je odgovoren odnos do živali nasploh, je še veliko. (Premik Banič, 2002)

2.6.1 Področja in predmeti v kurikulumu vrtcev in šol, v katera je možno vključiti vzgojo odgovornega odnosa do živali

Teme s področja dobrobiti in odgovornega odnosa do živali so lahko integrirane tako v posamezne predmete kot so biologija, naravoslovje, geografija, psihologija, pa tudi kot medpredmetna povezava različnih predmetov, kot so tuji jeziki, zgodovina, umetnost, matematika. Dobrobit živali je zelo primerna tema za obravnavanje znotraj okoljske vzgoje, državljske kulture in zdravstvene vzgoje.

(povz. po : <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/ucitelji/>)

V okoljski vzgoji lahko najdemo številne povezave za vzgojo dobrobiti in odgovornega odnosa do živali: skrb za posamezne vrste živali, skrb za raznolikost živalskih vrst, skrb za habitate in ekosisteme, razvoj odgovornega odnosa, skrb za prihodnost, dvig zavesti. (Premik Banič, 2002, str. 20)

Okoljska vzgoja je področje, ki ga je moč oplemenititi z vključevanjem humanega izobraževanja. Kot pravi Finch (1989; povz. po Štuhec, 1996, str. 54), se brez humanega izobraževanja zlahka zgodi, da nas skrbi:

- za gore, ne pa za ujete kojote;
- za oceane, ne pa za pobijanje tjujnjev;
- za mesta, ne pa za zavrženega psa;
- za ogrožene živalske vrste, ne pa za mučene živali.

Z uporabo literature, ki vsebuje humana sporočila, je moč vplivati na otrokov intelektualni razvoj, na podzavestni ravni pa tudi na čustveni razvoj otroka. Finch (1989; povz. po Štuhec, 1996, str. 56) meni, da je to eden od najbolj praktičnih in učinkovitih načinov za integracijo humanega izobraževanja v vzgojno-izobraževalni proces. Čim bolje razumemo živali, tem bolje lahko za njih poskrbimo.

Koncept PETIH POGOJEV, ki zagotavljajo dobrobit živali: (povz. po : <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/ucitelji/>)

1. Hrana in voda – zagotavljeni morata biti sveža voda in hrana, ki zagotavljata zdravje in vitalnost.
2. Primerno okolje – zagotavljeni morajo biti ustrezni bivalni pogoji, ki živali nudijo zavetje in udoben prostor za počitek.
3. Preprečevanje bolečin, poškodb in bolezni – zagotavljeni morajo biti preventiva ali hitra diagnoza in pričetek zdravljenja.
4. Preprečevanje strahu in neugodja – zagotovljene morajo biti ustrezne razmere in ravnanje, ki preprečuje mentalno trpljenje.
5. Možnost normalnega obnašanja – zagotovljeno mora biti dovolj prostora, ustrezna oprema, prisotnost sovrstnikov.

Koncept dobrobiti živali se nanaša na vse živali, od domačih ali družnih živali, rejnih živali, divjih oz. prostoživečih živali v naravnem okolju ali ujetništvu. Problematika posameznih skupin živali je različna: družne živali živijo v našem okolju in jim lahko

nudimo neposredno oskrbo in pomoč; rejne živali izkoriščamo za različne namene, vendar jim je potrebno omogočiti dobre življenjske pogoje; pri prostoživečih živalih pa moramo poskrbeti tudi za ohranjanje njihovega naravnega habitata. (povz. po: <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/ucitelji/>)

Pri obravnavi dobrobiti živali je za otroke sicer smiselno, da začnemo z dobrobitjo tistih živali, ki so otrokom najbližje, s katerimi imajo največ stika in jih najbolj poznajo. Vendar je pri vzgoji dobrobiti in odgovornosti do živali dobro poznati problematiko vseh skupin živali ter tudi specifične izraze, ki se na to nanašajo. Pomembni so razlaga in razumevanje izrazov kot so zapuščanje, zanemarjanje, mučenje, zlorabljanje in izkoriščanje živali. Za odgovoren odnos do živali in spoštovanje vseh živih bitij je pomemben tudi pravilen način izražanja, zato je uporaba poniževalnih, žaljivih, podcenjevalnih ali negativnih izrazov nedopustna, saj vodi do neprimernega odnosa do živali. (povz. po: <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/ucitelji/>)

2.6.2 Metode in načini, primerni za vzgojo odgovornega odnosa do živali

V zgornjih poglavjih smo že opisali možnosti in načine za vzgojo odgovornega odnosa do živali in dobrobiti živali, ki jih ponujajo nekatera društva za zaščito živali in društva za aktivnosti in terapijo s pomočjo živali. Slednja vključuje tudi neposredni stik otrok z živo živaljo, običajno psom. V nadaljevanju predstavljamo nekaj metod in načinov, ki so primerni za vzgojo odgovornega odnosa do živali.

Številni avtorji se strinjajo, da bi dobrobit živali morala biti del vzgoje in izobraževanja vsakega mladega človeka. Teme s področja dobrobiti in odgovornega odnosa do živali lahko obravnavamo z otroki v vrtcu in šoli že v najzgodnejšem obdobju. Primeri dejavnosti za najmlajše (povz. po: *Živali v zgodnjem obdobju*, b. d.):

- Z otroki se pogovarjamo o naslednjih besedah: sreča, žalost, krutost in prijaznost. Ugotavljamo, kaj njih naredi srečne, kaj žalostne, kdaj so ljudje prijazni ali kruti

- eden do drugega. Podobna vprašanja zastavimo za živali in poudarimo, da moramo biti do živali prijazni.
- Otroci naj se med seboj pogovarjajo o svojih najljubših živalih in ugotavljajo, kaj potrebujejo, da so srečne.
 - Na vrtu opazujemo obnašanje majhnih živali. Z otroki naredimo modele iz odpadkov, slame in podobnih materialov in se z njimi pogovarjamo o nevarnostih, ki pretijo na živali zaradi smeti in drugih odpadkov.
 - Otroke spodbudimo k igri vlog. Izdelajo naj maske in kostume in se prelevijo v živali.
 - Napihnemo balone in na vsakega napišimo nekaj, kar potrebuje ljubljeneček (npr. hrana, igra, prostor za počitek, veterinarska oskrba...). Igro izkoristimo za pogovor o odgovornosti lastništva ljubljenečka.
 - Pogovarjajmo se o razlikah med prostoživečimi, družnimi, rejnimi živalmi. Otroke prosimo, naj razdelijo živali po skupinah in govorijo o tem, kako ljudje skrbimo različne vrste živali.
 - Postavimo lahko veterinarsko kliniko za družne ali rejne živali, pri tem pa uporabljamo plišaste živali.

Finch (1998; povz. po Štuhec, 1995, str. 225) meni, da **je humano izobraževanje** ena najbolj učinkovitih poti do prijaznega odnosa tako do ljudi kot živali. Meni, da je uporaba literature, ki vsebuje humana sporočila, morda najbolj praktična in učinkovita pot za integracijo humanega izobraževanja v učne načrte.

Otroci in učenci lahko spoznavajo odgovoren odnos ljudi do živali, kaj pomeni nakup ali posvojitev družne živali, osnovne življenjske potrebe živali, njihove življenjske pogoje, uporabo živali in razvijajo odgovoren odnos do živali nasploh s pomočjo **različnih učnih metod** (pogovor, igranje, ugotavljanje, izpolnjevanje delovnih listov, barvanje, izrezovanje...) in **učnih pripomočkov** (slikovni material, strokovne publikacije, multimedijske vsebine, igrače, pravljice) glede na njihovo starost. (Premik Banič, 2002, str. 21)

Učitelji lahko s pomočjo **igre in pogovora** otroke pripeljejo do spoznanj, da ima vsak izmed nas odgovornost do sebe, do ljudi okoli sebe, do okolice v kateri živi, do narave in do živali. Vsi pa imamo tudi svoje potrebe. (Premik Banič, 2002, str. 21) Dolžnost in odgovornost vsakega izmed nas je, da ustrezno poskrbimo za živali, saj je zadovoljevanje njihovih potreb odvisno samo od človeka.

Premik Banič (2002, str. 21, 22; Etične dileme, b. d.) navaja nekaj primerov delavnic, ki jih lahko izvedemo v vrtcu ali šoli. Izvedbo učne ure prilagodimo starosti otrok:

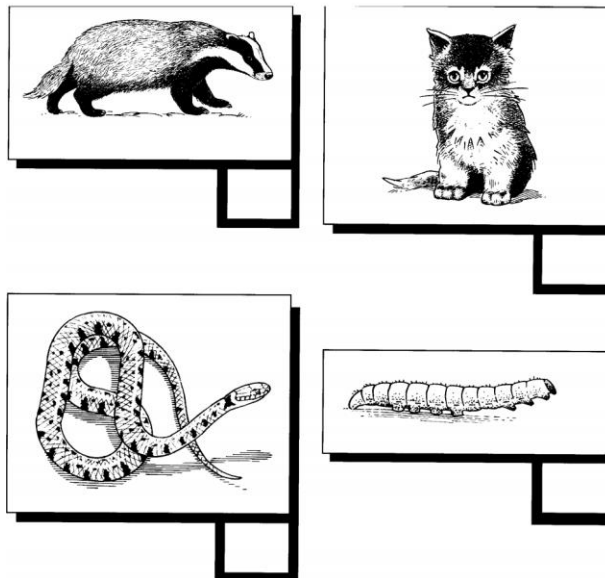
ETIČNE DILEME

Čas izvedbe: 30 minut

Potrebujemo: fotokopije slik

Navodilo za izvedbo delavnice Etična dilema - KRITERIJ USMILJENJA oz. STOPNJA SOČUTJA

- otrok ali skupina otrok dobi fotokopijo slike
- na voljo imajo deset točk, ki jih razdelijo med živali tako, da bo število točk odražalo njim najljubšo žival
- sledi pogovor o tem, kako so razdelili točke in zakaj so točke razdelili prav tako

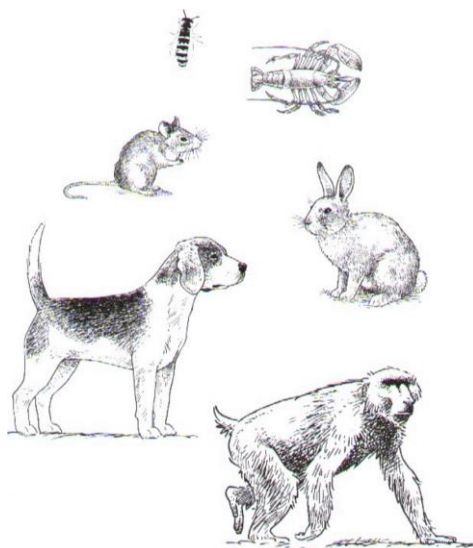

Slika 1: Etična dilema: stopnja sočutja

(Povzeto po: Etične dileme, b. d.)

Navodilo za izvedbo delavnice – Etična dilema: KJE BOŠ POTEGNIL ČRTO

- skupine po 5 ali 6 otrok dobijo fotokopijo slike
- vsaka skupina naj po lastni presoji navidezno potegne črto, in tako določi, katera žival naj preživi in katera ne (skupina naj doseže soglasje)
- vsako skupino vprašamo, kje so potegnili črto in zakaj ravno tam
- vprašamo jih, kakšen kriterij so izbrali (strah, gnus, podobnost človeku, inteligentnost...)

Slika 2: Etična dilema: kje boš potegnil črto

(Povzeto po: Etične dileme, b. d.)

Na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete, kjer raziskujejo **učenje z izkušnjo** že več kot trideset let, so izdelali model učenja o živalih z izkušnjo, kjer gre za spoznavanje živali s pomočjo otrokove neposredne izkušnje z vsemi možnimi čutili, in model za odpravo predsodkov do živali. Rezultati raziskave, s katero so želeli ugotoviti odnos slovenskih otrok do živali so pokazali, da je možno z uporabo izbranih živali in modela učenja vplivati na občutja, vedenje, stališča ter predsodke učencev. Primerno vodeni učenci, tudi tisti z osebnostnimi in vedenjskimi motnjami, ob stiku z živalmi izboljšajo svoje vedenje, odnos do živali in učitelja. Velik vpliv na oblikovanje odnosa do živali imajo namreč izkušnje, še večji pa primerni zgledi, ki jim otrok sledi. (Ocepek, 2002)

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 NAMEN

Namen empiričnega dela diplomske naloge je preučiti:

- izkušnje strokovnih delavcev s hišno živaljo oz. ljubljencem,
- stališča strokovnih delavcev do živali in do vpliva hišne živali/ljubljence na otroka,
- ali in kako strokovni delavci v svoje vzgojno-izobraževalno delo vključujejo vzgojo odgovornega odnosa do živali,
- seznanjenost anketirancev z aktivnostmi s pomočjo živali, ki jih izvajajo nekatera društva v Sloveniji in stališča do le-teh.

Preverili smo obstoj razlik glede na izkušnje strokovnih delavcev z živalmi, glede na delovno dobo in glede na delovno mesto strokovnih delavcev.

3.2 RAZČLENITEV, PODROBNA OPREDELITEV IN OMEJITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

3.2.1 Raziskovalna vprašanja

Raziskovalna vprašanja predstavljamo v treh sklopih:

A) VPRAŠANJA, VEZANA NA IZKUŠNJE STROKOVNIH DELAVCEV S HIŠNO ŽIVALJO OZ. LJUBLJENČKOM

- 1. Ali so strokovni delavci v otroštvu imeli hišno žival oz. ljubljence?**
- 2. Katero vrsto živali so le-ti imeli?**
- 3. Kakšen odnos do hišne živali oz. ljubljence so imeli tisti strokovni delavci, ki so le-to imeli?**
- 4. Ali imajo strokovni delavci trenutno hišno žival oz. ljubljence?**

B) VPRAŠANJA, VEZANA NA STALIŠČA DO ŽIVALI IN DO VPLIVA ŽIVALI NA OTROKA

- 5. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Pomembno je, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali?**
 - 5.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?
 - 5.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
 - 5.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
- 6. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Za učenje odgovornega odnosa do živali so, bolj kot zgodnja leta primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva?**
 - 6.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?
 - 6.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
 - 6.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
- 7. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Lastništvo hišne živali/ljubljenčka lahko pozitivno vpliva na otrokov socialno-emocionalni razvoj?**
 - 7.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?
 - 7.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
 - 7.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
- 8. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Lastništvo hišne živali/ljubljenčka lahko pozitivno vpliva na razvoj empatije pri otroku?**
 - 8.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?
 - 8.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
 - 8.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
- 9. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Lastništvo hišne živali/ljubljenčka lahko pozitivno vpliva na otrokov kognitivni razvoj?**
 - 9.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?

- 9.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
- 9.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?

10. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali lahko pripomore k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali?

- 10.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?
- 10.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
- 10.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?

11. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Teme s področja dobrobiti in odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces?

- 11.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?
- 11.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
- 11.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?

12. Kakšna je stopnja strinjanja anketirancev s trditvijo: Moj odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v moji skupini/razredu?

- 12.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto anketirancev?
- 12.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo anketirancev?
- 12.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?

C) VPRAŠANJA, VEZANA NA VKLJUČEVANJE ODGOVORNEGA ODNOSA DO ŽIVALI V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI PROCES

13. Ali anketiranci v svoji skupini/razredu obeležujejo 4. oktober – svetovni dan varstva živali?

- 13.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto strokovnih delavcev?
- 13.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno dobo strokovnih delavcev?
- 13.3 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v

otročtvu?

14. **Na kakšen način oz. s katerimi aktivnostmi anketiranci obeležujejo 4. oktober – svetovni dan varstva živali?**
15. **Ali so anketiranci v svoji skupini/razredu že kdaj uporabili možnost predstavitve odgovornega odnosa do živali (npr. izvedba poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali), ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali?**
 - 15.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto strokovnih delavcev?
 - 15.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
16. **Ali so anketiranci v svoji skupini/razredu že kdaj nudili možnost izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapevtskega psa (obisk šolanega terapevtskega psa)?**
 - 16.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto strokovnih delavcev?
 - 16.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
17. **Ali so anketiranci s svojo skupino/razredom že kdaj obiskali zavetišče za zapuščene živali?**
 - 17.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto strokovnih delavcev?
 - 17.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
18. **Ali anketiranci v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa vključujejo teme oz. vsebine s področja odgovornega odnosa do živali?**
 - 18.1 Ali obstajajo razlike v tem glede na delovno mesto strokovnih delavcev?
 - 18.2 Ali obstajajo razlike v tem glede na lastništvo hišne živali/ljubljenčka v otroštvu?
19. **Katere metode za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali uporabljajo anketiranci?**
20. **Katere metode so po mnenju anketirancev primerne za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali?**
21. **Kakšna je korelacija med generalnim stališčem anketirancev do živali in do**

vpliva živali na otroka ter vključevanjem odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces?

21.1 Ali obstaja korelacija v tem glede na obeleževanje 4. oktobra – svetovnega dneva varstva živali?

21.2 Ali obstaja korelacija v tem glede na uporabo možnosti predstavitve odgovornega odnosa do živali, ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za živali?

21.3 Ali obstaja korelacija v tem glede na možnost izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapevtskega psa (obisk šolanega terapevtskega psa)?

21.4 Ali obstaja korelacija v tem glede na obisk zavetišča za zapuščene živali?

21.5 Ali obstaja korelacija v tem glede na vključevanje tem oz. vsebin s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa?

3.2.2 Raziskovalne hipoteze

Hipoteze so implicitno izražene v obliki raziskovalnih vprašanj o odvisnih zvezah oziroma razlikah.

3.2.3 Spremenljivke

Seznam neodvisnih spremenljivk:

1. delovno mesto strokovnih delavcev
2. delovna doba strokovnih delavcev
3. lastništvo hišne živali oz. ljubljénčka v otroštvu
4. vrsta hišne živali oz. ljubljénčka v otroštvu
5. odnos do hišne živali/ljubljénčka v otroštvu
6. lastništvo hišne živali/ljubljénčka

7. strinjanje s trditvijo o pomembnost učenja odgovornega odnosa do živali v zgodnjem otroštvu
8. strinjanje s trditvijo o večji primernosti kasnejših let za učenje odgovornega odnosa do živali
9. strinjanje s trditvijo o vplivu na socialno-emocionalni razvoj
10. strinjanje s trditvijo o vplivu na razvoj empatije
11. strinjanje s trditvijo o vplivu na kognitivni razvoj
12. strinjanje s trditvijo o vplivu vzgoje na zmanjševanje krutosti do živali
13. strinjanje s trditvijo o pomembnosti vključevanja odgovornega odnosa do živali v proces VIZ
14. strinjanje s trditvijo o vplivu odnosa anketirancev do živali na otroke v skupini/razredu
15. obeleževanje 4.oktobra – svetovnega dneva varstva živali
16. načini/aktivnosti obeleževanja svetovnega dneva varstva živali
17. predstavitev odgovornega odnosa do živali s strani društev
18. obisk terapevtskega psa
19. obisk zavetišča za živali
20. vključevanje odgovornega odnosa do živali v načrtovanje procesa VIZ
21. uporaba metod za poučevanje odgovornega odnosa do živali
22. ocena primernosti metod za poučevanje odgovornega odnosa do živali
23. generalno stališče do živali in do vpliva živali na otroka

Pregled odvisnih zvez med spremenljivkami

Številka raziskovalnega vprašanja	Odvisna spremenljivka	Neodvisna spremenljivka
5.1, 5.2, 5.3	7	1, 2, 3
6.1, 6.2, 6.3	8	1, 2, 3
7.1, 7.2, 7.3	9	1, 2, 3
8.1, 8.2, 8.3	10	1, 2, 3

9.1, 9.2, 9.3	11	1, 2, 3
10.1, 10.2, 10.3	12	1, 2, 3
11.1, 11.2, 11.3	13	1, 2, 3
12.1, 12.2, 12.3	14	1, 2, 3
13.1, 13.2, 13.3	15	1, 2, 3
15.1, 15.2	17	1, 3
16.1, 16.2	18	1, 3
17.1, 17.2	19	1, 3
18.1, 18.2	20	1, 3
21	13, 15, 16, 17, 18	23

3.3 METODOLOGIJA

3.3.1 Raziskovalna metoda

Raziskava temelji na deskriptivni in kavzalno-neeksperimentalni metodi empiričnega pedagoškega raziskovanja.

3.3.2 Raziskovalni vzorec

Neslučajnostni priložnostni raziskovalni vzorec zajema 106 strokovnih delavcev v vrcih in osnovnih šolah v Pomurju ter v Mestni občini Maribor v šolskem letu 2015/16. Na nivoju infrenčne statistike ga opredeljujemo kot enostavni slučajnostni vzorec iz hipotetične populacije.

Vzorec sodelujočih strokovnih delavcev, ki je zajemal 53 vzgojiteljev oz. vzgojiteljic v vrtcih in 53 učiteljev oz. učiteljic prve triade osnovnih šol, je v nadaljevanju tabelarično predstavljen glede na njihovo delovno mesto in delovno dobo.

Tabela 1: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na delovno mesto

Delovno mesto	f	f %
vrtec	53	50,0
šola	53	50,0
Skupaj	106	100,0

V raziskavi je sodelovalo 106 strokovnih delavcev v vrtcih in šolah, od tega enako število vzgojiteljev v vrtcih in učiteljev prve triade osnovnih šol. Obojih je bilo 53 (50 %).

Tabela 2: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na delovno dobo

Delovna doba	f	f %
do 5 let	23	21,7
do 15 let	43	40,6
več kot 15 let	40	37,7
Skupaj	106	100,0

Iz tabele 2 je razvidno, da je v raziskavi sodelovalo približno enako število vzgojiteljev in učiteljev, ki so zaposleni več kot 5 let (40,6 %) in več kot 15 let (37,7 %), kar predstavlja 78,3 % celotnega vzorca, ter samo 23 vzgojiteljev in učiteljev, ki imajo do 5 let delovne dobe, kar predstavlja le 21,7 % vseh anketirancev.

3.3.3 Postopki zbiranja podatkov

3.3.3.1 Organizacija zbiranja podatkov

Raziskava je potekala v obliki spletne ankete med 1. 6. 2016 in 15. 7. 2016. Ravnateljem vrtcev in osnovnih šol v Pomurju in Mestni občini Maribor smo po predhodnem telefonskem dogovoru posredovali povezavo do spletne ankete. Le-ti so spletno anketo nato posredovali zaposlenim vzgojiteljem oz. vzgojiteljicam v vrtcih in njihovih enotah

ter učiteljem oz. učiteljicam prve triade osnovnih šol in njenim podružnicam. Anketiranje je bilo anonimno.

3.3.3.2 Vsebinsko-metodološke značilnosti instrumentov

S pomočjo strokovne in znanstvene literature smo sestavili anketni vprašalnik, namenjen vzgojiteljem oz. vzgojiteljicam v vrtcih in učiteljem oz. učiteljicam v prvi triadi osnovnih šol.

Anketni vprašalnik vsebuje na začetku vprašanja, ki se nanašajo na objektivna dejstva, kot so delovno mesto, delovna doba, izkušnje z lastništvom hišne živali/ljubljenčka v otroštvu ter v sedanosti. V nadaljevanju so vprašanja, ki se navezujejo na stališča in mnenja do vpliva živali na otroka ter na vključevanje vzgoje odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces.

Anketni vprašalnik sestavljajo vprašanja zaprtega tipa (dihotomna, z verbalnimi, s stopnjevanimi odgovori) in en sklop trditev s petstopenjsko lestvico.

3.3.3.3 Merske karakteristike

1. Veljavnost

Veljavnost smo zagotovili z racionalno validacijo. Anketni vprašalnik je bil sestavljen na osnovi literature raziskovalnega področja in posveta z mentorico ter strokovnih navodil somentorice o ustreznosti in primernosti le-tega.

2. Zanesljivost

Zanesljivost smo dosegli z natančnimi navodili in enopomenskimi, jasno zastavljenimi vprašanji.

3. Objektivnost

Objektivnost smo zagotovili z vprašanji zaprtega tipa, kjer ni mogoče s subjektivnim presojanjem spreminjati informacij, ter s samo izvedbo in analizo rezultatov.

3.3.4 Postopki obdelave podatkov

Podatki so obdelani z računalniškim programom SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) – programom za statistično obdelavo podatkov. Podatke smo obdelali na deskriptivnem in inferenčnem nivoju. Rezultate smo prikazali tabelarično.

Metode, ki smo jih pri tem uporabili:

- frekvenčna distribucija
- hi-kvadrat preizkus
- Mann-Whitneyev preizkus
- Kruskal-Wallisov preizkus
- točkovni biserialni koeficient korelacije (r_{pb})

3.4 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

V tem poglavju bomo predstavili rezultate, ki smo jih pridobili s pomočjo anketnih vprašalnikov. Predstavili jih bomo po tematskih sklopih, ki so v skladu s cilji raziskave:

1. Analiza izkušenj strokovnih delavcev s hišno živaljo oz. ljubljencekom
2. Analiza stališč strokovnih delavcev do živali in do vpliva hišne živali/ljubljenčka na otroka
3. Analiza vključevanja vzgoje in izobraževanja odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces

3.4.1 Analiza izkušenj strokovnih delavcev s hišno živaljo oz. ljubljence

V tem sklopu nas je zanimalo predvsem, kakšne izkušnje imajo strokovni delavci v vrtcih in šolah s hišnimi živalmi/ljubljenci. Ugotavljali smo, ali so strokovni delavci v svojem otroštvu imeli hišno žival oz. ljubljence, katero vrsto živali so imeli in kakšen je bil njihov odnos do ljubljence. Preverili smo tudi, ali imajo trenutno hišno žival oz. ljubljence. Ta sklop zajema 4 vprašanja zaprtega tipa.

Tabela 3: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na lastništvo hišne živali/ljubljence v otroštvu

Lastništvo hišne živali/ljubljence v otroštvu	f	f %
Da	81	76,4
Ne	25	23,6
Skupaj	106	100,0

V tabeli 3 vidimo, da je večina, kar 81 anketirancev (76,4 %), v svojem otroštvu imelo hišno žival oz. ljubljence, medtem ko ljubljence ni imelo le 25 (23,6 %) anketirancev.

Nadalje nas je zanimalo, katero vrsto živali so imeli anketiranci v otroštvu. Pri tem vprašanju so lahko anketiranci izbrali več možnih odgovorov, pod *Drugo* pa so lahko navedli tudi vrsto živali, ki so jo imeli v otroštvu, ta odgovor pa ni zajet v ostalih odgovorih.

Tabela 4: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na vrsto živali, ki so jo imeli v otroštvu

Vrsta živali	f	f %
Mačka	54	66,7
Pes	52	64,2
Papiga	19	23,5
Riba	11	13,6
Drugo	5	6,2

Skupaj	81*	100,0
---------------	------------	--------------

*Opomba: Vsota frekvenc je višja od numerusa vzorca, ker je bilo več možnih odgovorov

Iz tabele 4 razberemo, da je večina anketirancev v otroštvu imela več vrst živali. Daleč največ anketirancev, ki so v svojem otroštvu imeli ljubljénčka, je imelo mačko (66,7 % ali 54 anketirancev) oz. psa (64,2 % ali 52 anketirancev). Papigo je v otroštvu imelo 19 (23,5 %) anketirancev, ribo pa 11 (13,6 %). Za možnost *Drugo* se je odločilo 5 (6,2 %) anketirancev, ki so navedli, da so v otroštvu imeli hrčka, morskega prašička, zajca ali želvo.

Tabela 5: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na odnos do hišne živali/ljubljénčka v otroštvu

Odnos do hišne živali/ljubljénčka	f	f %
Ljubeč odnos, imel sem jo zelo rad, nanjo sem bil navezan.	74	92,5
Nič posebnega, imeli smo jo, vendar se z njo nisem veliko ukvarjal, na njo nisem bil navezan.	6	7,5
Skupaj	80	100,0

V tabeli 5 vidimo, da je velika večina 92,5 % (74) anketirancev, ki so v otroštvu imeli hišno žival, navedla, da so *do živali imeli ljubeč odnos, so jo imeli radi in bili na njo navezani*. Samo 6 anketirancev (7,5 %), ki so v otroštvu imeli ljubljénčka, pa je navedlo, da *do živali niso imeli posebnega odnosa, da se z njo niso veliko ukvarjali ter na njo niso bili navezani*. Eden izmed anketirancev pa na to vprašanje ni podal odgovora.

Skozi analizo odgovorov smo imeli vpogled do nekaterih ugotovitev, ki jih tukaj omenjamo kot zanimivost. Na vprašanje: Kakšen odnos ste imeli do ljubljénčka v otroštvu? je 6 (šest) anketirancev odgovorilo, da *do živali niso imeli posebnega odnosa, da se z njo niso veliko ukvarjali ter na njo niso bili navezani*. Po vpogledu v anketne vprašalnike smo ugotovili, da je med njimi 1 (ena) oseba imela v otroštvu ribo, ena oseba papigo, 3 osebe psa, ena oseba pa tako mačko kot psa. Zanimiva je bila tudi

ugotovitev, da je kar 5 izmed 6 strokovnih delavcev, ki v otroštvu niso bili navezani na ljubljénka, sedaj v odrasli dobi lastnik ljubljénka.

Tabela 6: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali imajo trenutno hišno žival/ljubljénka

Trenutno lastništvo hišne živali/ljubljénka	f	f %
Da	67	63,2
Ne	39	36,8
Skupaj	106	100,0

Kot je razvidno iz tabele 6 ima večina, tj. 67 (63,2 %) anketirancev, trenutno hišno žival oz. ljubljénka. Da hišnega ljubljénka nima, je označilo 39 (36,8 %) anketiranih strokovnih delavcev.

Rezultati ankete so pokazali, da je velika večina strokovnih delavcev v svojem otroštvu imela hišno žival oz. ljubljénka. Podatki so pokazali, da je večina v otroštvu imela več vrst živali, najpogosteje psa in mačko, medtem ko so ribe, hrčki, morski prašički, zajci in želve bili manj pogosti. Po pričakovanjih pa je raziskava pokazala, da je velika večina strokovnih delavcev, ki so v otroštvu imeli ljubljénka, do tega imela *ljubeč odnos, so jo imeli zelo radi in so nanjo bili navezani*. Da do živali *niso imeli posebnega odnosa, da so jo sicer imeli, vendar se z njo niso veliko ukvarjali in na njo niso bili navezani*, je namreč odgovorilo samo 6 strokovnih delavcev. Ugotovili smo, da ima večina strokovnih delavcev tudi trenutno ljubljénka. Rezultati ankete niso presenetljivi, saj so raziskave, ki smo jih predstavili v teoretičnem delu diplomske naloge, pokazale, da ima večina otrok – v določenem obdobju tekom otroštva – ljubljénka in je na njega tudi navezana, če ga pa nima, pa si tega v večini primerov želi imeti. Pes in mačka so tudi po statistikah najpogostejše hišne živali v gospodinjstvih. Poleg tega so številne raziskave pokazale, da se ljudje, ki so v otroštvu imeli ljubljénka, zanj v večji meri odločajo tudi v odraslosti.

3.4.2 Analiza stališč strokovnih delavcev do živali in mnenj do vpliva hišne živali/ljubljenčka na otroka

V tem sklopu so nas zanimala stališča strokovnih delavcev v vrtcu in šoli do živali ter njihova mnenja do vpliva hišne živali oz. ljubljjenčka na otroka. Do stališč in mnenj strokovnih delavcev smo prišli s pomočjo posameznih trditev na temo odnosa do živali in do vpliva živali na otroka, pri čemer so anketiranci izrazili stopnjo strinjanja s posamezno trditvijo. Zanimalo nas je, ali se strokovnim delavcem v vrtcu in šoli zdi pomembno, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali, in ali se jim zdijo za to primernejša leta zgodnjega mladostništva. Nadalje so nas zanimala mnenja anketirancev glede vpliva lastništva hišne živali oz. ljubljjenčka na socialno-emocionalni in kognitivni razvoj ter razvoj empatije pri otroku. Zanimalo nas je tudi, ali strokovni delavci menijo, da vzgoja odgovornega odnosa do živali pripomore k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali ter ali se jim zdi pomembno teme s področja dobrobiti in odgovornega odnosa do živali vključevati v vzgojno-izobraževalni proces. Z zadnjo trditvijo pa smo preverili, ali strokovni delavci menijo, da njihov odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v njihovi skupini/razredu.

Vse navedeno smo preverili s pomočjo sklopa osmih (8) trditev s petstopenjsko lestvico odgovorov. Svoja mnenja in stališča so anketiranci številčno izrazili glede na stopnjo strinjanja s posamezno trditvijo od 1 – sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – sem nevtralen/ne vem, 4 – se strinjam do 5 – popolnoma/zelo se strinjam. Za potrebe analize tabele 7 smo združili odgovore stopnenj 1 in 2, ki se s posamezno trditvijo sploh ali delno ne strinjajo, ter stopenj 4 in 5, ki izražajo strinjanje in popolno/zelo močno strinjanje s trditvijo.

Tabela 7: Število (f) in strukturalni odstotki (f %) anketirancev po stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka

	STOPNJA STRINJANJA (1 – sploh se ne strinjam, 5 – zelo se strinjam)									
	1		2		3		4		5	
TRDITVE	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Pomembno je, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali.	1	0,9	1	0,9	5	4,7	38	35,8	61	57,5
Za učenje odgovornega odnosa do živali so, bolj kot zgodnja leta, primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva.	18	17	35	33	15	14,2	23	21,7	15	14,2
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na otrokov socialno-čustveni razvoj.	1	0,9	1	0,9	8	7,5	49	46,2	47	44,3
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na razvoj empatije pri otroku.	1	0,9	3	2,8	9	8,5	45	42,5	48	45,3
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na otrokov kognitivni razvoj.	1	0,9	7	6,6	18	17	49	46,2	31	29,2
Vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali lahko pripomore k	2	1,9	0	0	4	3,8	41	38,7	59	55,7

zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali.										
Teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces.	1	0,9	1	0,9	9	8,5	51	48,1	44	41,5
Moj odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v moji skupini/razredu.	2	1,9	6	5,7	20	18,9	44	41,5	34	32,1

Iz tabele 7 lahko razberemo, da se večina, tj. 99 (93,3 %) anketirancev strinja ali zelo strinja s trditvijo, da je *pomembno, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali*. Da so za *učenje odgovornega odnosa do živali bolj primerna zgodnja leta otroštva*, meni 38 (35,9 %) anketirancev, da so *primernejša kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva*, pa meni kar 53 (50 %) anketirancev. 15 (14,2 %) anketirancev je bilo glede te trditve nevtralnih oziroma se niso vedeli opredeliti.

Pri trditvi, da lahko *lastništvo ljubljénčka pozitivno vpliva na otrokov socialno-čustveni razvoj*, je 96 (90,5 %) anketirancev odgovorilo, da se s tem strinja oz. zelo strinja. Le 2 (1,8 %) anketiranca se s trditvijo nista strinjala.

93 (87,8 %) anketirancev je mnenja, da lahko *lastništvo ljubljénčka pri otroku pozitivno vpliva na razvoj empatije*. 4 (3,7 %) anketiranci se s to trditvijo ne strinjajo.

S trditvijo, da lahko *lastništvo hišne živali pozitivno vpliva na otrokov kognitivni razvoj*, se ne strinja 8 (7,5 %) anketirancev, 80 (75,4 %) anketirancev se s trditvijo strinja, 18 (17 %) pa se jih glede tega ni znalo opredeliti.

2 (1,9 %) osebi sta mnenja, da *vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali ne pripomore k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali*, večinsko (94,4 % ali 100

anketirancev) mnenje pa je, da vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali pripomore k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali, od tega se kar 59 (55,7 %) anketirancev s to trditvijo zelo strinja.

S trditvijo, da je *teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces*, se strinja 95 (89,6 %) anketiranih strokovnih delavcev v vrtcih in šolah, 9 (8,5 %) se jih glede te trditve ni vedelo opredeliti, dva (1,8 %) pa se s tem ne strinjata.

Zadnja trditev v tem sklopu se nanaša na *odnos vzgojitelja oz. vzgojiteljice ali učitelja oz. učiteljice do živali in vpliv tega odnosa na odnos otrok v skupini/razredu do živali*. 78 (73,6 %) anketiranih je mnenja, da odnos vzgojitelja oz. vzgojiteljice ali učitelja oz. učiteljice do živali vpliva na odnos otrok do živali v skupini/razredu, 8 (7,6 %) jih je mnenja, da ne vpliva, 20 (18,9 %) strokovnih delavcev pa se glede tega ni vedelo opredeliti oziroma je ostalo nevtralnih.

Tabela 8: Izid Mann-Whitneyevega U-preizkusa razlik v stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka, glede na delovno mesto anketirancev

TRDITVE	Zaposlen/- a sem	\bar{R}	U	P
Pomembno je, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali.	Vrtec	53,75	1391,000	0,922
	Šola	53,25		
Za učenje odgovornega odnosa do živali so, bolj kot zgodnja leta, primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva.	Vrtec	47,43	1083,000	0,036
	Šola	59,57		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljénčka lahko pozitivno vpliva na otrokov socialno-čustveni razvoj.	Vrtec	54,23	1366,000	0,787
	Šola	52,77		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljénčka lahko	Vrtec	56,37	1252,500	0,292

pozitivno vpliva na razvoj empatije pri otroku.	Šola	50,63		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na otrokov kognitivni razvoj.	Vrtec	51,24	1284,500	0,417
	Šola	55,76		
Vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali lahko pripomore k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali.	Vrtec	56,28	1257,000	0,288
	Šola	50,72		
Teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces.	Vrtec	57,12	1212,500	0,179
	Šola	49,88		
Moj odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v moji skupini/razredu.	Vrtec	58,52	1138,500	0,075
	Šola	48,48		

S pomočjo Mann-Whitneyevega U-preizkusa smo preverili obstoj razlik v sklopu trditev glede na delovno mesto anketirancev; vrtec-šola. Izkazalo se je, da statistično značilna razlika v stopnji strinjanja obstaja samo pri trditvi: *Za učenje odgovornega odnosa do živali so, bolj kot zgodnja leta, primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva* ($P = 0,036$). Učitelji v šoli se v večji meri strinjajo z navedeno trditvijo kot vzgojitelji v vrtcih.

Velja pa izpostaviti obstoj tendence ($P = 0,075$) pri zadnji trditvi *Moj odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v moji skupini/razredu*. Vzgojitelji v vrtcih se v nekoliko večji meri strinjajo s trditvijo kot učitelji v šolah. Predvidevamo lahko, da se vzgojitelji v vrtcih v večji meri zavedajo, da otrokom predstavljajo pomemben zgled. Z otroci preživijo več časa, pa tudi priložnosti za izkazovanje lastnih občutkov in doživljanja ob živali je več kot v šolah, kjer je proces v večji meri podrejen izobraževanju.

Rahlo nas je presenetil podatek, da se zaposleni v vrtcih v nekoliko večji meri strinjajo s trditvijo *Teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces* kot zaposleni v šolah, vendar pa ta razlika ni statistično značilna.

Tabela 9: Izid Kruskal-Wallis preizkusa razlik v stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka, glede na delovno dobo anketirancev

TRDITVE	Delovna doba	\bar{R}	χ^2	P
Pomembno je, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali.	Do 5 let	56,78	0,483	0,786
	Do 15 let	53,19		
	Več kot 15 let	51,95		
Za učenje odgovornega odnosa do živali so, bolj kot zgodnja leta, primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva.	Do 5 let	50,33	1,323	0,516
	Do 15 let	51,23		
	Več kot 15 let	57,76		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na otrokov socialno-čustveni razvoj.	Do 5 let	62,78	3,352	0,187
	Do 15 let	51,65		
	Več kot 15 let	50,15		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na razvoj empatije pri otroku.	Do 5 let	62,87	3,425	0,180
	Do 15 let	49,80		
	Več kot 15 let	52,09		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na otrokov kognitivni razvoj.	Do 5 let	55,63	2,486	0,289
	Do 15 let	48,28		
	Več kot 15 let	57,89		
Vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali lahko pripomore k zmanjšanju krutosti in zanemarjanja živali.	Do 5 let	61,78	2,783	0,249
	Do 15 let	50,87		
	Več kot 15 let	51,56		
Teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces.	Do 5 let	59,17	1,395	0,498
	Do 15 let	53,14		
	Več kot 15 let	50,63		
Moj odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v moji skupini/razredu.	Do 5 let	53,76	1,017	0,601
	Do 15 let	50,34		

	Več kot 15 let	56,75		
--	-----------------------	-------	--	--

Izidi Kruskal-Wallis preizkusa kažejo, da statistično značilne razlike v nobeni od navedenih skupin ni.

Nekaj razlik pa kljub temu lahko opazimo. Iz tabele 9 lahko ugotovimo, da vzgojitelji in učitelji, ki so zaposleni manj kot 5 let, kažejo nekoliko večje strinjanje s trditvami, da *Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na otrokov socialno-čustveni razvoj*, da *Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na razvoj empatije pri otroku*, da *Vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali lahko pripomore k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali* in *Teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces*, kot tisti, ki so zaposleni več kot 5 let.

Tabela 10: Izid Mann-Whitneyevega U-preizkusa razlik v stopnji strinjanja s posameznimi trditvami, vezanimi na stališče do živali in do vpliva živali na otroka, glede na lastništvo hišne živali/ljubljenska anketirancev v otroštvu

TRDITVE	Lastništvo ljubljenska v otroštvu	\bar{R}	U	P
Pomembno je, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali.	Da	57,78	666,000	0,003
	Ne	39,64		
Za učenje odgovornega odnosa do živali so, bolj kot zgodnja leta, primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva.	Da	52,35	919,000	0,474
	Ne	57,24		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na otrokov socialno-čustveni razvoj.	Da	58,90	575,500	0,000
	Ne	36,02		
Lastništvo hišne živali oz. ljubljenska lahko pozitivno vpliva na razvoj empatije pri otroku.	Da	56,86	740,000	0,026
	Ne	42,60		

Lastništvo hišne živali oz. ljubljénčka lahko pozitivno vpliva na otrokov kognitivni razvoj.	Da	58,25	628,000	0,002
	Ne	38,12		
Vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali lahko pripomore k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali.	Da	57,30	705,000	0,009
	Ne	41,20		
Teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces.	Da	56,93	735,000	0,022
	Ne	42,40		
Moj odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v moji skupini/razredu.	Da	57,90	656,500	0,005
	Ne	39,26		

S pomočjo Mann-Whitneyevega U-preizkusa razlik smo ugotovili, da obstaja pri vseh trditvah, razen ene ($P=0,474$), statistično značilna razlika glede na lastništvo ljubljénčka v otroštvu.

Iz tabele 10 tako razberemo, da so vzgojitelji in učitelji, ki so v otroštvu imeli hišnega ljubljénčka, glede vseh navedenih trditev, razen trditve *Za učenje odgovornega odnosa do živali so, bolj kot zgodnja leta, primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva*, izrazili večje strinjanje kot vzgojitelji in učitelji, ki v otroštvu niso imeli ljubljénčka. Naša ugotovitev je v skladu z ugotovitvami raziskav v teoretičnem delu diplomske naloge. Številne raziskave so namreč ugotovile, da imajo ljudje, ki so v otroštvu imeli hišnega ljubljénčka, v odrasli dobi bolj pozitivno stališče do živali.

Raziskava je pokazala, da se večina anketirancev strinja s tem, da prisotnost živali v otroštvu blagodejno vpliva na otrokov razvoj. Pri tem pa je potrebno izpostaviti dejstvo, da se anketiranci, ki so sami v otroštvu imeli žival in mlajši anketiranci (zaposleni manj kot 5 let) s tem strinjajo v večji meri. Strokovni delavci pa si niso enotni, ali so za učenje odgovornega odnosa do živali bolj primerna zgodnja ali kasnejša leta otroštva. Velika večina strokovnih delavcev se strinja, da je otroke potrebno podučiti o odgovornem

odnosu do živali in da je to temo potrebno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces. Prav tako se večina strinja, da vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali pripomoreta k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali ter da njihov odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v njihovem razredu oz. skupini.

3.4.3 Analiza vključevanja vzgoje in izobraževanja odgovornega odnosa do živali v vzgojno-izobraževalni proces

V tem sklopu nas je zanimalo ali in na kakšne načine strokovni delavci v vrtcih in šolah v vzgojno-izobraževalni proces vključujejo teme s področja odgovornega odnosa do živali. Najprej nas je zanimalo, ali strokovni delavci v vrtcu in šoli obeležujejo 4. oktober – svetovni dan varstva živali ter na kakšne načine se tega dneva spomnijo. Zanimalo nas je tudi, če so pri svojem delu že kdaj izkoristili možnosti predstavitve odgovornega odnosa do živali, ki jih nudijo nekatera društva in zavetišča za živali ali možnost obiska terapevtskega psa. Poleg tega smo preverili, ali so strokovni delavci s svojo skupino oziroma razredom že kdaj obiskali zavetišče za zapuščene živali. V naslednjem delu tega sklopa vprašanj pa smo preverili ali strokovni delavci v načrtovanje vzgojno-izobraževanega procesa vključujejo teme oz. vsebine s področja odgovornega odnosa do živali, v kolikor pa jih, katere metode anketiranci uporabljajo za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali. Ta sklop zajema osem vprašanj zaprtega ali polodprtega tipa – anketiranci so lahko izbrali možnost Drugo, kjer so lahko dopisali svoj odgovor.

V zadnjem delu tega sklopa, nas je zanimala zveza med generalnim stališčem anketirancev do živali in do vpliva živali na otroka IN vključevanjem odgovornega odnosa (pet spremenljivk) do živali v vzgojno-izobraževalni proces. Generalno stališče predstavlja individualni rezultat (vsota ponderiranih stopenj odgovorov vseh osmih trditev) na lestvici stališč anketirancev do živali in do vpliva živali na otroka.

Tabela 11: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali obeležujejo 4. oktober – svetovni dan varstva živali

Obeleževanje svetovnega dneva varstva živali	f	f %
Da	28	26,4
Ne	78	73,6
Skupaj	106	100,0

Iz tabele 11 je razvidno, da 78 (73,6 %) učiteljev v prvi triadi osnovnih šol in vzgojiteljice v vrtcih pri pouku večinoma ne obeležujejo svetovnega dneva varstva živali, tega dneva pa se spomni samo 28 (26,4 %) vseh anketirancev.

Tabela 12: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na način/aktivnosti obeleževanja 4. oktobra – svetovnega dneva varstva živali

Način/aktivnosti obeleževanja	f	f %
Zbiranje hrane in denarnih prispevkov za zavetišča za živali	7	25
Z izdelavo izdelkov na temo odgovornega odnosa do živali	25	89,3
Z obiskom zavetišča za živali	7	25
Drugo	4	14,3
Skupaj	28*	100,0

*Opomba: Vsota frekvenc je višja od numerusa vzorca, ker je bilo več možnih odgovorov

V tabeli 12 vidimo, da v primeru obeleževanja svetovnega dneva živali učitelji in vzgojitelji to najpogosteje storijo z *organiziranjem izdelave izdelkov na temo odgovornega odnosa do živali* (25 anketirancev ali 89,3 %). Za *obisk zavetišča za živali* ali *zbiranje hrane in denarnih prispevkov za zavetišča za živali* pa se odloči 7 (25 %) anketirancev. Štirje vzgojitelji (14,3 %) oz. učitelji so pri vprašanju označili možnost *Drugo*. Izmed strokovnih delavcev, ki so izkoristili to možnost, so vsi štirje navedli, da na ta dan o tej temi pripravijo pogovor z otroki. Pri tem je en anketiranec pojasnil, da se pogovarjajo o tem, da »živalim moramo pomagati, ker si same ne morejo«. Zanimiv pa je bil odgovor »pogovor o sv. Frančišku, ljubitelju živali«. Ta oseba je v oklepaju navedla, da je zaposlena v katoliškem vrtcu.

Tabela 13: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali so v svoji skupini/razredu že kdaj uporabili možnost predstavitve odgovornega odnosa do živali (npr. izvedba poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali), ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali.

Predstavitve odgovornega odnosa do živali s strani društev	f	f %
Da	43	40,6
Ne	63	59,4
Skupaj	106	100,0

Tabela 13 prikazuje, da se več kot polovica anketirancev, 63 (59,4 %), še nikoli ni odločila, da bi pri pouku izkoristila *možnost, ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali, in sicer predstavitve odgovornega odnosa do živali*. 43 (40,6 %) anketirancev je to možnost uporabilo.

Tabela 14: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali so v svoji skupini/razredu že kdaj nudili možnost izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapevtskega psa (obisk šolanega terapevtskega psa)

Obisk šolanega terapevtskega psa	f	f %
Da	12	11,3
Ne	94	88,7
Skupaj	106	100,0

V tabeli 14 vidimo, da je *izvedbo ure aktivnosti s pomočjo šolanega terapevtskega psa* uporabilo 12 (11,3 %) vseh anketiranih strokovnih delavcev v vrtcih in šolah. Ostalih 94 (88,7 %) anketirancev se te možnosti še ni posluževalo. Glede na rezultat raziskave predvidevamo, da strokovni delavci v vrtcih in šolah v veliki meri niso seznanjeni z možnostjo izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapevtskega psa, ki ga vrtcem in šolam

nudijo nekatera društva. Rezultat bi lahko pojasnili tudi z dejstvom, da na področju občine Lendava, kjer je zaposlena večina anketirancev, takšno društvo ne deluje.

Tabela 15: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na to, ali so s svojo skupino/razredom že kdaj obiskali zavetišče za zapuščene živali

Obisk zavetišča za zapuščene živali	f	f %
Da	19	17,9
Ne	87	82,1
Skupaj	106	100,0

Iz tabele 15 je razvidno, da je 19 (17,9 %) anketirancev s svojo skupino/razredom obiskalo zavetišče za zapuščene živali, 87 (82,1 %) pa ne. Razlog tako nizkemu obisku zavetišča za živali bi lahko ležal v dejstvu, da več kot polovica anketirancev dela na področju občine Lendava. Lendavi najbližje slovensko zavetišče za živali se nahaja v Murski Soboti. Prevoz do njega pa bi terjal nezanemarljiv denarni in časovni strošek.

Tabela 16: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev glede na vključevanje tem oz. vsebin s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa

Vključevanje v načrtovanje	f	f %
Da	73	68,9
Ne	33	31,1
Skupaj	106	100,0

V tabeli 16 je prikazano, da 73 (68,9 %) anketiranih strokovnih delavcev v vrtcih in šolah vsebine s področja odgovornega odnosa do živali vključuje v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela, medtem ko 33 (31,1 %) teh vsebin ne načrtuje.

Tabela 17: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev, glede na metode, ki jih uporabljajo za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali

Metode, ki jih uporabljajo	f	f %
Izkustveno učenje (npr. doživljajska predstavitev živali, praktične aktivnosti z živalmi)	40	54,8
Metoda dela z besedilom (literatura, ki vsebuje humana sporočila)	52	71,2
Razlaga	40	54,8
Metoda razlage ob živem opazovanju	35	47,9
Metoda demonstracije/prikazovanja	30	41,1
Pogovor	66	90,4
Igra (npr. igra vlog)	52	71,2
Drugo	0	0
Skupaj	73*	100,0

*Opomba: Vsota frekvenc je višja od numerusa vzorca, ker je bilo več možnih odgovorov

Strokovne delavce, ki vsebine s področja odgovornega odnosa do živali vključujejo v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela smo povprašali še, katere metode pri tem uporabljajo. Metode, ki jih anketiranci uporabljajo za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali, so prikazane v tabeli 17. Anketiranci so imeli možnost označiti več metod. Največ anketiranih strokovnih delavcev uporablja za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali metodo pogovora (90,4 %), sledita metoda dela z besedilom in metoda igre, obe uporablja 71,2 % anketirancev, metodo razlage in metodo izkustvenega učenja pa uporablja 54,8 % vseh anketirancev. Manj kot polovica strokovnih delavcev uporablja metodo razlage ob živem opazovanju (47,9 %) in metodo demonstracije (41,1 %). Anketiranci drugih metod, s katerimi vzgajajo oziroma poučujejo odgovoren odnos do živali, niso našli.

Tabela 18: Število (f) in strukturni odstotki (f %) anketirancev, glede na metode, ki jih ocenjujejo kot primerne za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali

Metode, ki so po njihovi oceni primerne	f	f %
Izkustveno učenje (npr. doživljajska predstavitev živali, praktične	92	86,8

aktivnosti z živalmi)		
Metoda dela z besedilom (literatura, ki vsebuje humana sporočila)	61	57,5
Razlaga	50	47,2
Metoda razlage ob živem opazovanju	78	73,6
Metoda demonstracije/prikazovanja	48	45,3
Pogovor	78	73,6
Igra (npr. igra vlog)	74	69,8
Drugo	0	0
Skupaj	106*	100,0

*Opomba: Vsota frekvenc je višja od numerusa vzorca, ker je bilo več možnih odgovorov

Iz tabele 18 je razvidno, katere metode se zdijo anketirancem primerne za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali. Anketiranci so lahko izbrali več možnosti. Vidimo, da si po oceni strokovnih delavcev za poučevanje odgovornega odnosa do živali po primernosti sledijo metode v sledečih odstotkih: izkustveno učenje se zdi primerna metoda 86,8 % vseh anketirancev, metodi razlage ob živem opazovanju in metoda pogovora 73,6 % vseh anketirancev, igra 69,8 % anketirancev, sledijo metoda dela z besedilom (57,5 % anketirancev), metoda razlage (47,2 % anketirancev) in metoda demonstracije/prikazovanja (45,3 % anketirancev). Drugih metod, ki bi se jim zdele primerne za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali, anketiranci niso omenjali.

Tabela 19: Izid χ^2 – preizkusa razlik v obeleževanju svetovnega dneva varstva živali glede na delovno mesto anketirancev, delovno dobo in lastništvo ljubljénčka v otroštvu anketirancev

		Obeleževanje svetovnega dneva varstva živali				χ^2
		Da		Ne		
KATEGORIJE		f	f%	f	f%	
Delovno mesto	Vrtec	19	35,8	34	64,2	$\chi^2=4,853$

	Šola	9	17	44	83	P=0,028
Delovna doba	Do 5 let	7	30,4	16	69,6	$\chi^2=3,981$ P=0,137
	Do 15 let	7	16,3	36	83,7	
	Več kot 15 let	14	35	26	65	
Lastništvo ljubljénčka v otroštvu	Da	21	25,9	60	74,1	$\chi^2=0,042$ P=0,837
	Ne	7	28	18	72	

χ^2 – preizkus razlik v obeleževanju svetovnega dneva varstva živali smo opravili glede na delovno mesto anketirancev, delovno dobo in lastništvo ljubljénčka v otroštvu. Rezultati, zapisani v tabeli 19 kažejo, da obstaja statistično značilna razlika le glede na delovno mesto anketirancev (P= 0,028). Frekvence odgovorov nam pokažejo, da ta dan obeležuje več vzgojiteljev v vrtcih kot učiteljev prve triade osnovnih šol. Razlog temu bi lahko našli v tem, da imajo vzgojiteljice več možnosti za pogovor o poljubni temi. Učitelji pa se bolj posvečajo temam, ki so opredeljene v vzgojno-izobraževalnem načrtu.

Glede na delovno dobo in lastništvo ljubljénčka v otroštvu ni statistične razlike v obeleževanju svetovnega dneva varstva živali.

Tabela 20: Izid χ^2 – preizkusa razlik v uporabi možnosti predstavitve odgovornega odnosa do živali (npr. izvedba poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali), ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali glede na delovno mesto anketirancev in lastništvom ljubljénčka v otroštvu

		Uporabili možnost predstavitve odgovornega odnosa do živali s strani društev				χ^2
		Da		Ne		
KATEGORIJE		f	f%	f	f%	
Delovno mesto	Vrtec	20	37,7	33	62,3	$\chi^2=0,352$

	Šola	23	43,4	30	56,6	P=0,553
Lastništvo ljubljénčka v otroštvu	Da	33	40,7	48	59,3	$\chi^2=0,004$ P=0,947
	Ne	10	40	15	60	

χ^2 – preizkus razlik v uporabi možnosti predstavitve odgovornega odnosa do živali s strani društev smo opravili glede na delovno mesto anketirancev in lastništvo ljubljénčka v otroštvu. Izkazalo se je, da ni statistično značilnih razlik. Vzgojitelji in učitelji, ki so v otroštvu imeli ljubljénčka, in tisti, ki ga niso imeli, uporabljajo možnost predstavitve odgovornega odnosa do živali s strani društev v podobni meri.

Tabela 21: Izid χ^2 – preizkusa razlik v uporabi možnosti izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapevtskega psa (obisk šolanega terapevtskega psa) glede na delovno mesto anketirancev in lastništvo ljubljénčka v otroštvu

		Obisk šolanega terapevtskega psa				χ^2
		Da		Ne		
KATEGORIJE		f	f%	f	f%	
Delovno mesto	Vrtec	7	13,2	46	86,8	$\chi^2=0,376$ P=0,540
	Šola	5	9,4	48	90,6	
Lastništvo ljubljénčka v otroštvu	Da	10	12,3	71	87,7	$\chi^2=0,359$ P=0,549 z Yatesovim popravkom: $\chi^2=0,057$ P=0,812
	Ne	2	8	23	92	

V uporabi možnosti izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapevtskega psa (obisk šolanega terapevtskega psa) ni statistično značilne razlike niti glede na delovno mesto anketirancev (P=0,540), niti glede na lastništvo ljubljénčka v otroštvu (P=0,549 / 0,812).

Tabela 22: Izid χ^2 – preizkusa razlik v obisku zavetišča za zapuščene živali glede na delovno mesto anketirancev in lastništvo ljubljénčka v otroštvu

KATEGORIJE		Obisk zavetišča za živali				χ^2
		Da		Ne		
		f	f%	f	f%	
Delovno mesto	Vrtec	12	22,6	41	77,4	$\chi^2=1,603$ P=0,205
	Šola	7	13,2	46	86,8	
Lastništvo ljubljénčka v otroštvu	Da	12	14,8	69	85,2	$\chi^2=2,258$ P=0,133 z Yatesovim popravkom: $\chi^2=1,450$ P=0,228
	Ne	7	28	18	72	

Iz tabele 22 je razvidno, da v obisku zavetišča za zapuščene živali ni statistično značilne razlike niti glede na delovno mesto anketirancev (P=0,205), niti glede lastništva ljubljénčka v otroštvu (P=0,133). Delovno mesto in lastništvo ljubljénčka v otroštvu vzgojiteljice ali učiteljice torej ne vpliva na to, da ta za svoje učence in varovance organizira obisk zavetišča za živali.

Tabela 23: Izid χ^2 – preizkusa razlik vključevanja tem oz. vsebin s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa glede na delovno mesto anketirancev in glede na lastništvo ljubljénčka v otroštvu

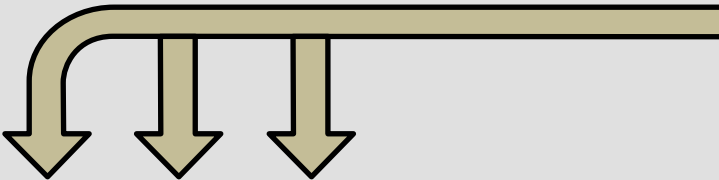
KATEGORIJE		Vključevanje v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa				χ^2
		Da		Ne		
		f	f%	f	f%	
Delovno mesto	Vrtec	42	79,2	11	20,8	$\chi^2=5,324$ P=0,021
	Šola	31	58,5	22	41,5	
Lastništvo	Da	54	66,7	27	33,3	$\chi^2=0,776$

ljubljenčka v otroštvu	Ne	19	76	6	24	P=0,378
-------------------------------	-----------	----	----	---	----	---------

V tabeli 23 vidimo, da ni statistično značilne razlike ($P=0,378$) glede na lastništvo ljubljénčka v otroštvu anketirancev. Obstaja pa statistično značilna razlika glede na delovno mesto anketirancev ($P=0,021$). Vzgojitelji v vrtcih torej v večji meri vključujejo teme s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa kot učitelji v prvi triadi osnovnih šol, medtem ko lastništvo ljubljénčka v otroštvu na to ne vpliva.

V naslednji tabeli nas je zanimala zveza med generalnim stališčem anketirancev do živali in do vpliva živali na otroka IN vključevanjem odgovornega odnosa (pet spremenljivk) do živali v vzgojno-izobraževalni proces. Generalno stališče predstavlja individualni rezultat (vsota ponderiranih stopenj odgovorov vseh osmih trditev) na lestvici stališč anketirancev do živali in do vpliva živali na otroka.

Tabela 24: Izid točkovno-biserialnega koeficienta korelacije (r_{pb}) med generalnim stališčem anketiranecev do živali na eni strani in vključevanjem odgovornega odnosa (pet spremenljivk) do živali v VIZ na drugi

	Generalno stališče do živali in vpliva živali na otroke	
	r_{pb}	P
Obeleževanje Svetovnega dneva varstva živali	0,119	0,225
Predstavitev odgovornega odnosa do živali s strani društev	0,091	0,354
Obisk šolanega terapevtskega psa	-0,070	0,475
Obisk zavetišča za zapuščene živali	-0,060	0,538
Vključevanje v načrtovanje	0,271	0,005

Izkazalo se je, da je statistično značilna in pozitivna korelacija med generalnim stališčem do živali vplivu živali na otroka ter vključevanjem odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa ($r_{pb} = 0,271$, $P=0,005$). To pomeni, da strokovni delavci, ki imajo bolj pozitivno stališče do živali in vplivu živali na otroka, pogosteje vključujejo vsebine s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa.

Rezultati raziskave so pokazali, da večina strokovnih delavcev svetovnega dneva varstva živali ne obeležuje. Tisti vzgojitelji in učitelji, ki pa se tega dneva spomnijo, z učenci na ta dan največkrat izdelujejo izdelke na temo odgovornega odnosa do živali.

Predstavitev odgovornega odnosa do živali s strani društev, ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali, se večina strokovnih delavcev ne poslužuje. Še manj pa jih obišče zavetišče za zapuščene živali oziroma izkoristi možnost obiska šolanega terapevtskega psa.

Iz podatkov je razvidno, da večina strokovnih delavcev v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa vključuje teme oz. vsebine s področja odgovornega odnosa do živali. Za to v največji meri uporabljajo pogovor, igro in metodo dela z besedilom (literaturo, ki vsebuje humana sporočila). Metoda, ki jo strokovni delavci ocenjujejo kot najbolj primerno za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali, je izkustveno učenje. Sledi ji metoda pogovora in igre. Raziskava je pokazala, da strokovni delavci, ki so zaposleni v vrtcu, v večji meri organizirajo obeleževanje svetovnega dneva varstva živali, kot učitelji v šolah. Vzgojitelji v vrtcih tudi v večji meri vključujejo teme s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa.

Raziskava je pokazala, da strokovni delavci, ki imajo bolj pozitivno stališče do živali in vplivu živali na otroka, pogosteje vključujejo vsebine s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa.

4 SKLEP

Številne raziskave potrjujejo pozitivni vpliv živali na fizično in psihično zdravje človeka, ter da lahko živali pripomorejo k boljši socialni interakciji ter komunikaciji med ljudmi. Pozitivni vpliv živali na človeka se kaže tako na socialnem, čustvenem kot tudi kognitivnem področju.

Rezultati raziskav navajajo, da večina staršev verjame ali domneva, da družba družne živali oz. hišnega ljubljénčka pozitivno vpliva na otroka. Družne živali učijo otroka odgovornosti, vzbujajo skrb in ljubeče občutke ter vedenje, jim predstavljajo tovariša, varnost, tolažbo ter razvedrilo. Vzбудijo lahko spoštovanje, obzirnost in sočutje do živali in narave, saj otroku nudijo priložnost učenja o živalih in „življenjskih dejstvih“. (Serpell, 1999) Ob živalih otrok pridobiva različne vrednote, kot so solidarnost, obzirnost do drugih, strpnost, sočutje, delavnost, marljivost in rednost. (Kirbiš, 2000, str. 13)

Rezultati raziskav kažejo, da izkušnje z živalmi v otroštvu, kot je na primer tudi lastništvo ljubljénčka, pozitivno vplivajo na odnos do živali v odraslosti.

Študija James Serpella in Elizabeth Paul je pokazala, da ima na odnos do živali zelo velik vpliv življenje s hišno živaljo v otroštvu. Pri posameznikih, ki so imeli ljubljénčka ali ga še imajo, se je pokazalo precej večje zanimanje in skrb za živali na splošno, bolj pogoste so bile prakse vegetarijanstva, veganstva, procentualno pa se jih je več vključevalo v društva za varstvo živali ter okoljevarstvene organizacije. (Serpell in Paul, 1994) Tudi primerjalna raziskava opravljena med mladimi odraslimi na Japonskem in v Združenem kraljestvu ugotavlja, da obstaja pozitivna povezava med lastništvom ljubljénčka v otroštvu in večjo naklonjenostjo do živali v odrasli dobi (Miura, Bradshaw in Tanida, 2002). Rezultati raziskave na Slovaškem so pokazali, da je lastništvo hišnega ljubljénčka povezano z bolj pozitivnimi stališči in tudi večjim znanjem tako o priljubljenih kot nepriljubljenih živalih (Prokop in Dale Tunnicliffe, 2010).

V vzgojno-izobraževalnem procesu ima okoljevarstvo veliko vlogo, medtem ko so dobrobit živali in odgovoren odnos do živali nekoliko zapostavljene teme. Vzgoja in izobraževanje za dobrobit in odgovoren odnos do živali lahko pripomoreta k preprečevanju krutosti do živali, njihovega zanemarjanja in mučenja, ustvarjata zavest o potrebah živali ter spodbujata naklonjen, spoštljiv in odgovoren odnos do njih. (Premik Banič, 2002)

Vsebine o dobrobiti in odgovornem odnosu do živali je mogoče obravnavati v vrtcu in šoli pri različnih področjih in predmetih. Čeprav se otrokom izkušnje, dogodki in doživljaji, ki jih doživijo neposredno, gotovo najbolj vtisnejo v spomin, pa jim možnosti neposrednega doživljanja ne moremo vedno ponuditi. Možnosti, načinov in učnih metod, s katerimi lahko otroci spoznajo osnovne življenjske potrebe živali, njihove življenjske pogoje, kaj pomeni nakup družne živali in kakšen je odgovoren odnos do živali nasploh, je še veliko. (Premik Banič, 2002)

Finch (1989; povz. po Štuhec, 1995, str. 225) meni, da je humano izobraževanje ena najbolj učinkovitih poti do prijaznega odnosa tako do ljudi kot živali. Meni, da je uporaba literature, ki vsebuje humana sporočila, morda najbolj praktična in učinkovita pot za integracijo humanega izobraževanja v učne načrte.

Na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete, kjer raziskujejo učenje z izkušnjo že več kot trideset let, so izdelali model učenja o živalih z izkušnjo, kjer gre za spoznavanje živali s pomočjo otrokove neposredne izkušnje z vsemi možnimi čutili, in model za odpravo predsodkov do živali. Rezultati raziskave, s katero so želeli ugotoviti odnos slovenskih otrok do živali so pokazali, da je možno z uporabo izbranih živali in modela učenja vplivati na občutja, vedenje, stališča ter predsodke učencev. Primerno vodeni učenci, tudi tisti z osebnostnimi in vedenjskimi motnjami, ob stiku z živalmi izboljšajo svoje vedenje, odnos do živali in učitelja. Velik vpliv na oblikovanje odnosa do živali imajo namreč izkušnje, še večji pa primerni zgledi, ki jim otrok sledi. (Ocepek, 2002)

Vez človek-žival se začnja oblikovati v otroštvu in predstavlja temelj humane naravnosti osebe v njegovem kasnejšem življenju. Na trdnost tega temelja pomembno vplivajo učitelji, ki bi morali pri otrocih razvijati kompleks znanja, vrednot in občutkov in jih privajati na etičen odnos do živali ter humano vzgojo vključiti v proces izobraževanja. (Štuhec, 1995)

Eden od glavnih ciljev prvih društev za zaščito živali, ki so se v evropskem prostoru začela ustanavljati v prvi polovici 19. stoletja, je bil zlasti družbena vzgoja humanega odnosa do živali in ljudi. To so si prizadevali doseči z razdeljevanjem poučne literature predvsem med mladino, pa tudi z objavljanjem brošur in člankov o nujnosti boljšega ravnanja z živalmi skozi javna občila. (Družba zoper mučenje živine v Munakovim, 1845)

Tudi prvo tovrstno društvo na Slovenskem, ki ga je leta 1845 ustanovil Valentin Stanič v Gorici, si je še zlasti veliko obetalo od vzgoje šolske mladine, zato ji je posvečalo tudi veliko pozornosti. Tako je Stanič s pomočjo učiteljev, šol in duhovnikov med mladino razdeljeval poučno literaturo, na podlagi katere so lahko pri pouku v šoli in nedeljski šoli učili otroke o pregrešnosti mučenja živali. Čeprav so si prizadevali, da bi tovrstna literatura postala del predpisanega šolskega čtiva, saj bi »večinoma še nežna in mlada srca poučne in svarljive spise dobro sprejela in se po njih ravnala« (Staničevo pismo Pernerju, 1845; cit po Peterlin-Neumaier, 2002, str. 19), pa do tega ni prišlo. (Peterlin-Neumaier, 2002, str. 19-21)

Tudi danes je promocija humanega in odgovornega odnosa do živali ena od dejavnosti društev in organizacij za zaščito živali. Vrtcem in šolam nudijo možnost predstavitve tematik s področja odgovornega odnosa do živali in zaščite živali. Tudi v organizaciji RSPCA verjamejo, da krutost do živali najbolj učinkovito preprečujemo z vključevanjem dobrobiti in odgovornega odnosa do živali v izobraževanje že v zgodnjem otroštvu. (Hammond-Seaman, 2003)

Aktivnosti s pomočjo živali, ki so v tujini poznane že dlje časa, se vedno bolj uveljavljajo tudi v Sloveniji. V Sloveniji deluje nekaj društev (Društvo Tačke Pomagačke; Društvo Ambasadorji nasmeha; Zavod PET; Društvo za aktivnosti in terapijo s pomočjo živali), ki v svojih terapevtskih programih vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo tudi možnost vzgoje in izobraževanja o dobrobiti in odgovornem odnosu do živali.

V okviru programov, kot so npr. aktivnosti s pomočjo psov, izobraževanje s pomočjo psa, družabništvo ter osveščanje, otrokom v vrtcih in šolah poleg neposrednega stika s terapevtskim psom ponujajo možnost izvedbe poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali in narave; možnost izvedbe poučne urice o psu kot hišnem ljubljencu, kako moramo z njim ravnati in kakšna je naša odgovornost; pogovor o zavetiščih za živali in prostovoljnem delu. Osnovnim šolam in šolam s prilagojenim programom pa nudijo možnost predstavitve psa kot hišnega ljubljencu z njegovimi pozitivnimi in negativnimi stranmi, s poudarkom na razumevanju psa in na okolju (pobiranje iztrebkov, petarde). Velikokrat pa najmlajšim v vrtcih s svojimi obiski s šolanimi terapevtskimi psi le pomagajo do prvih stikov in pozitivne izkušnje z živaljo. (Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke)

V empiričnem delu diplomske naloge smo s pomočjo anketnega vprašalnika preučili:

- izkušnje strokovnih delavcev s hišno živaljo oz. ljubljencem,
- stališča strokovnih delavcev do živali in do vpliva hišne živali/ljubljencu na otroka,
- ali in kako strokovni delavci v svoje vzgojno-izobraževalno delo vključujejo vzgojo odgovornega odnosa do živali,
- seznanjenost anketirancev z aktivnostmi s pomočjo živali, ki jih izvajajo nekatera društva v Sloveniji in stališča do le-teh.

Pri tem smo preverili obstoj razlik glede na izkušnje strokovnih delavcev z živalmi, glede na delovno dobo in glede na delovno mesto strokovnih delavcev.

Temeljna spoznanja

- Rezultati so pokazali, da je velika večina strokovnih delavcev v svojem otroštvu imela hišno žival oz. ljubljenska in sicer mačko ali psa oziroma obe vrsti živali. Po pričakovanjih je raziskava pokazala, da je velika večina strokovnih delavcev, ki so v otroštvu imeli ljubljenska, do tega imela ljubeč odnos, so jo imeli zelo radi in so nanjo bili navezani. Ugotovili smo, da ima tudi trenutno večina strokovnih delavcev ljubljenska. Rezultati ankete niso presenetljivi, saj so raziskave, ki smo jih predstavili v teoretičnem delu diplomske naloge pokazale, da ima večina otrok, v določenem obdobju tekom otroštva ljubljenska in je na njega tudi navezana, če ga pa nima, pa si tega v večini primerov želi. Pes in mačka so tudi po statistikah najpogostejše hišne živali v gospodinjstvih. Poleg tega so številne raziskave pokazale, da se ljudje, ki so v otroštvu imeli ljubljenska, zanj v večji meri odločajo tudi v odraslosti.
- Ugotovili smo, da se velika večina strokovnih delavcev strinja, da prisotnost živali v otroštvu blagodejno vpliva na otrokov socialno-emocionalni razvoj, kognitivni razvoj in razvoj empatije pri otroku. Velika večina strokovnih delavcev se strinja, da je otroke potrebno podučiti o odgovornem odnosu do živali in da je to temo potrebno vključevati v vzgojno-izobraževalni proces. Prav tako se večina strinja, da vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali pripomoreta k zmanjševanju krutosti in zanemarjanja živali ter da njihov odnos do živali vpliva na odnos otrok do živali v njihovem razredu oz. skupini.
- Rezultati raziskave so pokazali, da večina strokovnih delavcev svetovnega dneva varstva živali ne obeležuje. Tisti vzgojitelji in učitelji, ki pa se tega dneva spomnijo, z učenci na ta dan največkrat izdelujejo izdelke na temo odgovornega odnosa do živali. Predstavitev odgovornega odnosa do živali s strani društev, ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali, se večina strokovnih delavcev ne poslužuje. Še manj pa jih obišče zavetišče za zapuščene živali oziroma izkoristi možnost obiska šolanega terapevtskega psa.

- Iz podatkov je razvidno, da večina strokovnih delavcev v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa vključuje teme oz. vsebine s področja odgovornega odnosa do živali. Za to v največji meri uporabljajo pogovor, igro in metodo dela z besedilom (literaturo, ki vsebuje humana sporočila). Metoda, ki jo strokovni delavci ocenjujejo kot najbolj primerno za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali, je izkustveno učenje. Sledi ji metoda pogovora in igre. Raziskava je pokazala, da strokovni delavci, ki so zaposleni v vrtcu, v večji meri organizirajo obeleževanje svetovnega dneva varstva živali, kot učitelji v šolah. Vzgojitelji v vrtcih tudi v večji meri vključujejo teme s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Ugotovili smo, da strokovni delavci, ki imajo bolj pozitivno stališče do živali in vplivu živali na otroka, pogosteje vključujejo vsebine s področja odgovornega odnosa do živali v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa.

Smernice

Vzgojiteljem v vrtcih in učiteljem v šolah bi svetovali, da se v večji meri poslužujejo dejavnosti, ki jih vrtcem in šolam ponujajo društva za zaščito živali in društva za aktivnosti in terapijo s pomočjo živali. Njihove izkušnje na področju vzgoje in izobraževanja odgovornega odnosa do živali so namreč neprecenljive, zlasti v primeru, ko strokovni delavci v vrtcih in šolah o področju nimajo dovolj znanja.

VIRI IN LITERATURA

Ambasadorji nasmeha: slovensko društvo za terapijo s pomočjo živali. (b.d.) Pridobljeno 15.5.2015, iz <http://ambasadorji-nasmeha.si/>

Bagley, D. K. in Gonsman, V.L. (2005). Pet attachment and personality type. *Anthrozoös*, 18 (1), 28-42. Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.

Crawford, E. K., Worsham, N. L., Swinehart, E.R. (2006). Benefits derived from companion animals, and the use of the term »attachment«. *Anthrozoös*, 19 (2), 98-112. Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.

DZŽ Pomurja. (b. d.). Pridobljeno 18.8.2016, iz http://www.dzzpomurja.si/?page_id=1718

Družba zoper mučenje živine v Munakovim. (1845). *Kmetijske in rokodelske novice*, 3 (25). str. 100. Pridobljeno 8.5.2015, iz <http://www.dlib.si/v2/Details.aspx?pageSize=20&sort=date&sortDir=ASC&page=838&query=%27keywords%3dkmetijske+in+rokodelske+novice%27>

Endenburg, N. (1996). Lahko družne živali pomagajo pri otrokovem razvoju? *Veterinarske novice*, 22 (7-8), str. 262-263.

Endenburg, N. in Baarda, B. (1995). The Role of Pets in Enhancing Human Well-being: Effects on Child Development. Reprinted from *The Waltham Book of Human-Animal Interactions: Benefits and Responsibilities*. Courtesy of Waltham.

Pridobljeno 5.2.2013, iz

https://books.google.si/books?id=LzrLBAAAQBAJ&pg=PR5&lpg=PR5&dq=The+Role+of+Pets+in+Enhancing+Human+Well-Being:+Effects+on+Child+Development&source=bl&ots=a3dHjh6edV&sig=gUrYBVnB4ecrey4HtHolE9ciS3s&hl=en&sa=X&ei=YChJVfXnEIq_ggT5w4GQBg&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Role%20of%20Pets%20in%20Enhancing%20Human%20Well-Being%3A%20Effects%20on%20Child%20Development&f=false

Etične dileme (navodilo učiteljem) (b. d). Pridobljeno 5.8.2016, iz <http://noetova-sola.si/files/zaucitelje/delavnice/ETI%C4%8CNE%20DILEME,%20navodilo%20u%C4%8Diteljem.pdf>)

Hammond-Seaman, A. (2003). Animal welfare in the education. V A. Premik Banič (Ur.), *Biologija za odgovoren odnos do živali. 6. kongres učiteljev biologije Slovenije, Zreče, Slovenija, 25.-27. sep. 2003* (str. 22). Ljubljana: Društvo učiteljev biologije

Kirbiš, J. (2000). *Spoznavajmo z vivarijem: pomen in uporaba vivarija v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Knez, M. (2013). Vpliv terapevtskega psa na psihosocialno področje razvoja učencev. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Kurikulum za vrtce (1999). Pridobljeno 10.5.2015, iz http://www.zrss.si/pdf/050711123045_vrtci_kur.pdf

Lešnik, V. in Marjanovič Umek, L. (2005). Kakovost predšolske vzgoje v vrtcu in socialna kompetentnost otrok. *Psihološka obzorja* 14 (4), 107-128. Pridobljeno 15.5.2016, iz http://psiholoska-obzorja.si/arhiv_clanki/2005_4/lesnik.pdf

Marinšek, M. in Tušak, M. (2007). *Človek-žival: zdrava naveza*. Maribor: Založba Pivec.

Marjanovič Umek, L. (Ur.). (2008). *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce*. Maribor: Obzorja.

Miura, A., Bradshaw, J. W. S., Tanida, H. (2002). Childhood experiences and attitudes towards animal issues: a comparison of young adults in Japan and the UK. *Animal Welfare*, 11 (4), (str. 437-448). Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.

Noetova šola: izobraževanje (b. d). Pridobljeno 5.8.2016, iz <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/>

Noetova šola: izobraževanje: dobrobit: učitelji (b. d). Pridobljeno 5.8.2016, iz <http://noetova-sola.si/izobrazevanje/dobrobit/ucitelji/>

Ocepek, R. (2002). Odnos slovenskih otrok do živali in kako ta odnos izboljšati. *Okoljska vzgoja v šoli*, 4 (2), 71-75.

Peterlin – Neumaier, T. M. (2002). Poskus izboljšanja človekovega ravnanja z živalmi – Goriško društvo proti mučenju živali 1845-1847. *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 50 (1), 17-30.

Premik Banič, A. (2002). Izobraževanje o dobrobiti in odgovornem odnosu do živali. *Okoljska vzgoja v šoli*, 4 (2), 20-22

- Prokop, P. in Dale Tunnicliffe, S. (2010). Effects of having pet at home on children's attitudes toward popular and unpopular animals. *Anthrozoös*, 23 (1), 21-35. Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.
- Raupp, C. D. (1999). Treasuring, trashing or terrorizing; adult outcomes of childhood socialization about companion animals. *Society and Animals*, 7 (2), 141-159. Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.
- Serpell, J. in Paul, E. (1994). Pets and the development of positive attitudes to animals. V A. Manning in J. Serpell (Ur.), *Animals and human society: Changing perspectives* (str. 127-144). London; New York: Routledge. Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.
- Serpell, J. (1999). Guest editor's introduction: Animals in children's lives. *Society and Animals*, 7 (2), 87-94. Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.
- Siard, N. in Premik Banič, A. (2005). *Dobrobit živali: osnovne informacije in primeri*. Domžale: Izobraževalno društvo Noetova šola.
- Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagacke*. (b.d.) Pridobljeno 15.5.2015, iz <http://tackepomagacke.si/>
- Štuhec, I. (1995). Živali in vzgoja otrok. *Veterinarske novice*, 21 (7-8), 223-226.
- Štuhec, I. (1996). *The role of animals in education and upbringing of children*. V *Interactional communication among living beings : ethological approach to human-animal interaction : project: ethology of social behaviour* (str.48-57). Ljubljana: University of Ljubljana.

Štuhec, I. (april, maj 1998). Ali lahko živali koristijo razvoju otrok? *Likovna vzgoja*, 7 (8), 28-31.

Vizek Vidovic, V., Vlahovic Stetic, V. in Bratko, D. (1999). Pet ownership, type of pet and socio-emotional development of school children. *Anthrozoös*, 12 (4), 211-217. Pridobljeno 20.5.2016, iz EBSCOhost: podatkovna zbirka Academic Search Elite.

Živali v zgodnjem obdobju (b. d). Pridobljeno 5.8.2016, iz <http://noetova-sola.si/files/zaucitelje/predlogi/%C5%BDIVALI%20IN%20VRTEC.pdf>

PRILOGE

▪ Priloga A: Anketni vprašalnik

Spoštovani, sem Olga Graj, absolventka pedagogike in sociologije na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru. Na študijski smeri pedagogika pripravljam diplomsko delo z naslovom Mnenja strokovnih delavcev v vrtcu in šoli o vzgoji odgovornega odnosa do živali. Pri izdelavi diplomskega dela potrebujem Vašo pomoč, zato Vas vljudno prosim, da si vzamete nekaj minut časa in izpolnite anketni vprašalnik. Anketa je anonimna, pridobljeni podatki bodo uporabljeni samo za potrebe diplomskega dela. Za trud se Vam iskreno zahvaljujem.

Q2 - Zaposlen/-a sem

- v vrtcu
- v šoli

IF (1) Q2 = [1, 2]

Q3 - Delovno mesto

- vzgojitelj/-ica I. starostnega obdobja
- vzgojitelj/-ica II. starostnega obdobja
- vzgojitelj/-ica kombiniranega oddelka
- vzgojitelj/-ica v 1. razredu
- učitelj/-ica v 1. razredu
- učitelj/-ica v 2. razredu
- učitelj/-ica v 3. razredu

Q4 - Zaposlen/-a sem

- 0-5 let
- 6-15 let
- več kot 15 let

Q5 - Aliste v vašem otroštvu imeli hišno žival oz. ljubljeno?

- da
- ne

IF (2) Q5 = [1]

Q6 - Katero vrsto?

Možnih je več odgovorov

- mačka
- pes

- papiga
 riba
 drugo:

IF (2) Q5 = [1]

Q7 - Kakšen odnos ste imeli do hišne živali?

- ljubeč odnos, imel/-a sem jo zelo rad/-a, nanjo sem bil navezan/-a
 nič posebnega, imeli smo jo, vendar se z njo nisem veliko ukvarjal/-a, nisem bil/-a navezan/-a na njo

Q8 - Ali trenutno imate hišno žival oz. ljubljeno?

- da
 ne

Q9 - V naslednji tabeli nas zanimajo vaša stališča do živali in mnenja o vplivu živali na otroka. (Pri vsaki trditvi označite, v kolikšni meri se strinjate z določeno trditvijo)

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Sem neutralen / ne vem	Se strinjam	Se popolnoma/ zelo strinjam
Pomembno je, da se otrok že v zgodnjem otroštvu uči odgovornega odnosa do živali.	☐	☐	☐	☐	☐
Za učenje odgovornega odnosa do živali so bolj kot zgodnja leta primerna kasnejša leta otroštva oz. leta zgodnjega mladostništva.	☐	☐	☐	☐	☐
Lastništvo hišne živali oz. ljubljeno lahko pozitivno vpliva na otrokov socialno-čustveni razvoj.	☐	☐	☐	☐	☐
Lastništvo hišne živali oz. ljubljeno lahko pozitivno vpliva na razvoj empatije pri otroku.	☐	☐	☐	☐	☐
Lastništvo hišne živali oz. ljubljeno lahko pozitivno vpliva na otrokov kognitivni razvoj.	☐	☐	☐	☐	☐
Vzgoja in izobraževanje o odgovornem odnosu do živali lahko pripomoreta k zmanjšanju krutosti in zanemarjanja živali.	☐	☐	☐	☐	☐
Teme s področja dobrobiti odgovornega odnosa do živali se mi zdi pomembno vključevati v vzgojno izobraževalni proces.	☐	☐	☐	☐	☐
Moj odnos do živali vpliva na odnos otrok v moji skupini/razredu do živali.	☐	☐	☐	☐	☐

Q10 - Ali v svoji skupini/razredu obeležujete 4. oktober - Svetovni dan varstva živali?

- Da
 Ne

IF (3) Q10 = [1]

Q11 - Na kakšen način/aktivnosti?

Možnih je več odgovorov

- z zbiranjem hrane in denarnih prispevkov za zavetišča za živali
 z izdelavo izdelkov (risbe, plakati, ...) na temo odgovornega odnosa do živali
 z obiskom zavetišča za živali
 drugo:

Q12 - Aliste v svoji skupini/razredu že kdaj uporabili možnost predstavitve odgovornega odnosa do živali (npr. izvedba poučne urice o pravilnem, spoštljivem in odgovornem odnosu do živali), ki jo vzgojno-izobraževalnim ustanovam nudijo nekatera društva za terapijo in aktivnosti s pomočjo živali ter društva za zaščito živali?

- da
 ne

Q13 - Aliste svoji skupini/razredu že kdaj nudili možnost izvedbe ure aktivnosti s pomočjo terapevtskega psa (obisk šolanega terapevtskega psa)?

- da
 ne

Q14 - Ali ste s svojo skupino/razredom že kdaj obiskali zavetišče za zapuščene živali?

- da
 ne

Q15 - Ali teme oz. vsebine s področja odgovornega odnosa do živali vključujete v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega procesa?

- da
 ne

IF (4) Q15 = [1]

Q16 - Katere metode uporabljate za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali?

Možnih je več odgovorov

- izkustvenoučenje (npr. doživljajska predstavitev živali, praktične aktivnosti z živalmi)
 metoda dela z besedilom (literatura, ki vsebuje humana sporočila)

- razlaga
- metodarazlage ob živem opazovanju
- metoda demonstracije/prikazovanja
- pogovor
- igra (npr. igra vlog)
- drugo:

Q17 - Katere metode so po vaši oceni primerne za vzgojo in poučevanje odgovornega odnosa do živali?

Možnih je več odgovorov

- izkustvenoučenje (npr. doživljajska predstavitev živali, praktične aktivnosti z živalmi)
- metoda dela z besedilom (literatura, ki vsebuje humana sporočila)
- razlaga
- metodarazlage ob živem opazovanju
- metoda demonstracije/prikazovanja
- pogovor
- igra (npr. igra vlog)
- drugo: